

ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ
ที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน
บ้านท่าระแนะจังหวัดตราด

ชุตติมา ขำน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2564

ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ
ที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน
บ้านท่าระแนะจังหวัดตราด

ชุตติมา ขำน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2564

**FACTORS OF PARTICIPATION AND PERCEPTION OF
POTENTIAL AFFECTING INTENTION TO PARTICIPATE IN ECO-
TOURISM DEVELOPMENT IN BAN THA RANAE MANGROVE
FOREST IN TRAT PROVINCE**

CHUTIMA KHAMNOI

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN TOURISM MANAGEMENT DEPARTMENT OF
TOURISM MANAGEMENT**

FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY,

DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY

2021

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บังคับการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อ
ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน
บ้านท่าระแนงจังหวัดตราด

เสนอ โดย นางสาวชุติมา ขำน้อย

สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เลิศพร ภาระสกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุริย์ เจริมทอง)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เลิศพร ภาระสกุล)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิบูล)

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมรับรองแล้ว

..... คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑกานติ ชูบวงษ์)

วันที่ 15 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2564

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
ชื่อผู้เขียน	ชุติมา ขำน้อย
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เลิศพร ภาระสกุล
สาขาวิชา	การจัดการการท่องเที่ยว
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่น บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ศึกษาการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด และศึกษาความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด โดยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในชุมชนจำนวน 284 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผลจากการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับน้อย คือ การมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal component analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบตั้งฉากด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) กับตัวแปรการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ผลการวิจัย พบว่าชุดตัวแปรที่ทำการศึกษาศึกษาสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และดำเนินงาน 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

แก้ปัญหาซึ่งทุกองค์ประกอบมีค่าไอแกน (Eigen value) เกิน 1.00 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ 76.765

ผลจากการวิจัยระดับการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะนั้นมีลานตะบูนเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ที่ท่าระแนะ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ส่วนความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะนั้นอยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการพำนัก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลจากการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชุมชนบ้านท่าระแนะ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าระแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การรับรู้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Thesis Title	Factors of Participation and Perception of Potential Affecting Intention to Participate in Eco-tourism Development in Ban Tha Ranae Mangrove Forest in Trat Province
Author	Chutima Khamnoi
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr. Lertporn Parasakul
Department	Tourism Management
Academic Year	2020

ABSTRACT

The objectives of this 1) study were to study the participation in mangrove ecotourism management of the local community of Ban Tha Ranae, Trat Province, 2) to study the perception of the tourism potential of Ban Tha Ranae Community and 3) to study the intention to participate in tourism development in Ban Tha Ranae Community. The sample group of this study were 284 local people who lived in Ban Tha Ranae Community. Data were collected by distributing questionnaires using convenience sampling method. As for data analysis; descriptive analysis included the analysis of percentage, mean, and standard deviation. The inferential statistics included Independent T - Test and One - Way ANOVA at statistical significance of 0.05

The study found that the level of community participation in ecotourism management at Ban Tha Ranae mangrove is at a moderate level. By participating in informing outsiders about the Ban Tha Ranae mangrove forest. The low level of participation is to increase income from tourism activities such as selling fresh seafood, accommodation and increasing income from bringing tourists to visit tourist spots. Exploratory factor analysis by Principal component analysis and Varimax method with community participation variables in ecotourism management at Ban Tha Ranae mangrove 2 components first, participation in operations and benefits and second

aspects of participation in planning and monitoring in which every element has an Eigen value greater than 1.00, which can explain cumulative variation 76.765

The results of the perception of the potential of ecotourism in Ban Tha Ranae found that it is at a high level Regarding the potential of ecotourism in Ban Tha Ranae Mangrove Forest, there is the only have TABOON (*Xylocarpus granatum*) in Thailand. From the hypothesis testing found that gender, education level Length of stay at Ban Tha Ranae There is a statistically significant difference at the level of 0.05 on the perception of the potential of ecotourism in Ban Tha Ranae. As for the intention to participate in the development of the ecotourism of Ban Tha Ranae mangrove forest, it is at the medium level. From the hypothesis testing found that gender, age, education level and duration of stay There is a statistically significant difference at the level of 0.05 towards the intention to participate in the development of ecotourism. The results of the research also show that the factors of participation in ecotourism management and the perception on the potential of ecotourism in mangrove forest of Ban Tha Ranae community. Influenced the intention to participate in the development of ecotourism of the Ban Tha Ranae community with statistically significance at the level of 0.05

Keywords: Participation Perception Eco-tourism

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด” ครั้งนี้สำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยความรู้ ความอนุเคราะห์และความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร. เลิศพร ภาวะสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย รวมถึงการดูแลอย่างใกล้ชิดและเอาใจใส่ตั้งแต่เริ่มแรกจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์และกรรมการวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่คอยให้คำแนะนำและช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด รวมทั้งประชาชนในชุมชนจำนวน 284 ท่านที่ช่วยทำแบบสอบถามซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนและให้ความรู้ทางด้านวิชาการ รวมถึงการดูแลเอาใจใส่ที่อบอุ่นและเมตตาแก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ

ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณ ครอบครัวญาติ เพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจ ผู้วิจัยเสมอมาและขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ ร่วมรุ่น 60 ท่าน ที่คอยดูแลเอาใจใส่ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ รวมถึงตลอดระยะเวลาการศึกษาที่นี้อีกด้วย ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยมีแรงกำลังใจเพื่อต่อสู้กับความยากลำบากจนผู้วิจัยสามารถสำเร็จการศึกษาได้ในวันนี้

ชุติมา ขำน้อย

สารบัญ

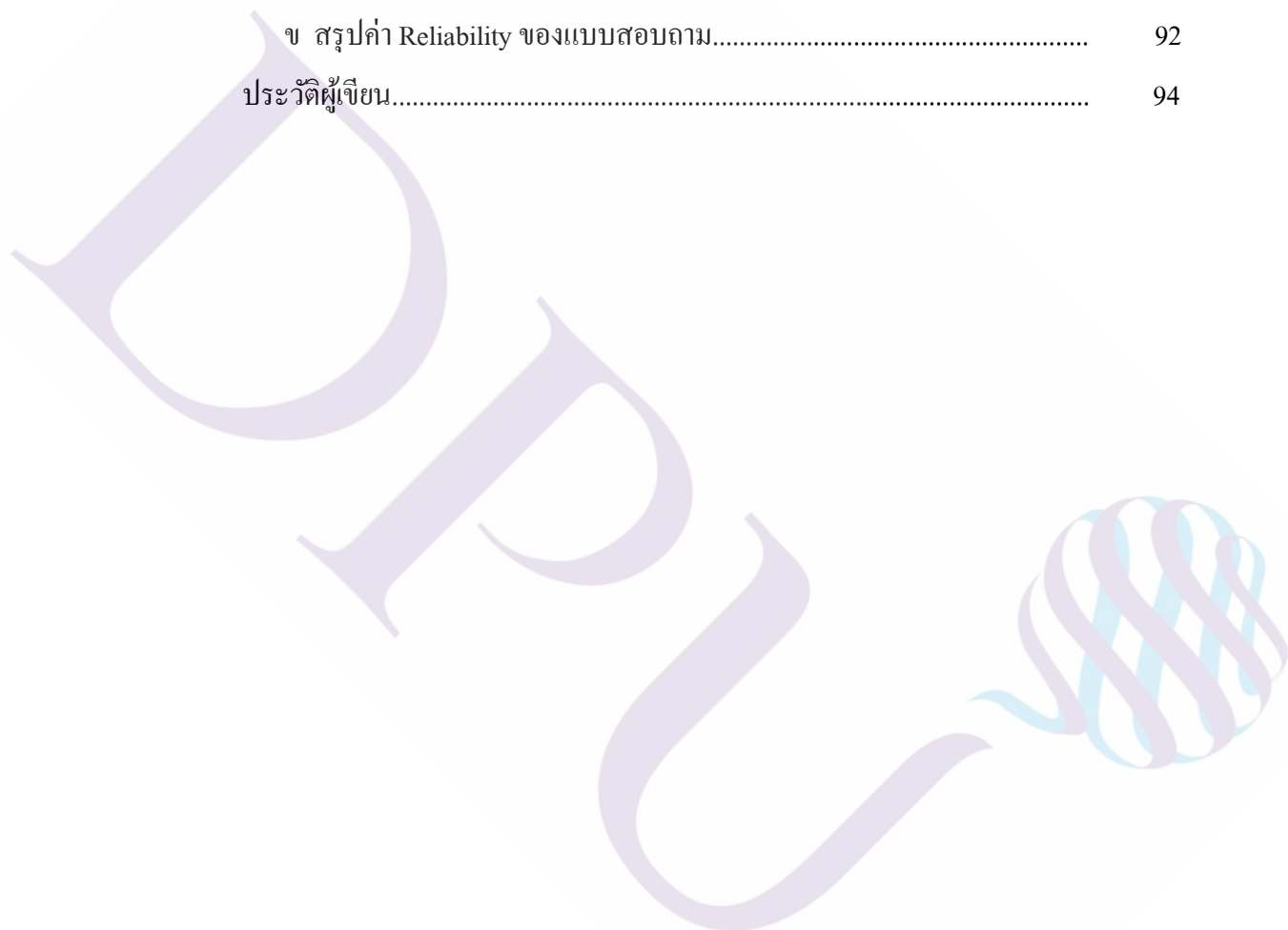
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ต
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2. แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชายเลน บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด.....	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	10
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	25
2.5 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	34
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้.....	36
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว.....	40
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
2.9 กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	54
3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	54
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	59
4. ผลการวิจัย.....	60
4.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพโดยทั่วไปของชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	60
4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน บ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	62
4.3 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน บ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	71
4.4 ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่า ชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	72
4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย.....	74
5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	75
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	78
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	79
5.4 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	80
5.5 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	81

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก.....	86
ก แบบสอบถามภาษาไทย.....	87
ข สรุปค่า Reliability ของแบบสอบถาม.....	92
ประวัติผู้เขียน.....	94

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการพำนักในชุมชน และรายได้เฉลี่ยทั้งครอบครัวต่อเดือน	61
4.2 ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	62
4.3 ค่า Bartlett’s Test of Sphericity ของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	64
4.4 ค่า Total Variance Explained ของตัวแปรที่ใช้สำหรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	65
4.5 แสดงข้อมูลการจำแนกองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	66
4.6 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบที่ 1.....	69
4.7 Factor Loading ขององค์ประกอบที่ 2	70
4.8 การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	71
4.9 ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด.....	72
4.10 ผลการวิเคราะห์การถดถอยของปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ศักยภาพที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว.....	73

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แผนที่นิเวศพิพิธภัณฑ์บ้านท่าระแนง.....	10
2 กรอบแนวความคิด.....	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีแนวโน้มเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เพราะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะพบเห็นได้มากขึ้นต่อไปในอนาคตเพราะคนเริ่มเห็นความสำคัญของธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ชาวชุมชนซึ่งเป็นผู้ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน และประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการเสื่อมคุณภาพทางธรรมชาติ และไม่ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

จังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายฝั่งทะเลทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย มีเนื้อที่ 2,819 ตารางกิโลเมตร ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา และติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างมาก โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน มี ประมาณ 59,727.05 ไร่ กระจายอยู่ใน 6 อำเภอคือ อำเภอเมืองตราด อำเภอแหลมงอบ อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอ เกาะช้าง และ อำเภอเกาะกูด มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์พืชค่อนข้างสูง สำรวจพบไม้ป่าชายเลน 27 ชนิด โดยต้น โกงกางใบเล็กมีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อไร่มากที่สุด 71 ต้นต่อไร่ รองลงมาคือ ถั่วขาว และตาตุ่มทะเล ความหนาแน่น 58 และ 39 ต้นต่อไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) และนอกจากนี้จังหวัดตราดยังถูกจัดเป็น 1 ใน 12 เมืองต้องห้ามพลาซาด ตามโครงการรณรงค์การท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองของประเทศ พบว่า จังหวัดตราดมีอัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งในปี 2559 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนจังหวัดตราดรวม 2.3 ล้านคน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศ 880,000 คน นักท่องเที่ยวชาวไทย 1.42 ล้านคน เมื่อเทียบกับปี 2559 มีอัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือนตราดเพิ่มขึ้นร้อยละ 14 (MGR Online, 2560) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดตราดยังเป็นที่ยอดนิยมของนักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้ามาเยือน ทั้งเกาะต่าง ๆ ของหมู่เกาะช้าง แหล่งท่องเที่ยวชุมชน หาดทราย และป่าชายเลนซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่ง

กำลังเป็นที่สนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่ต้องการเดินทางเพื่อศึกษาธรรมชาติ หรือออกจากสภาพแวดล้อมเดิมๆเพื่อไปรับอากาศบริสุทธิ์ ซึ่งในปัจจุบันป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ กำลังเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของจังหวัดตราดที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผืนป่าชายเลนอันอุดมด้วยทรัพยากรทั้งพืชและสัตว์ในรูปแบบนิเวศวิถีป่าชายเลน ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะเป็นป่าชายเลนผืนใหญ่ขนาด 2,000 ไร่ ต้นไม้แต่ละต้นมีขนาดใหญ่กว่า อายุกว่า 100 ปี เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านได้อาศัยผืนป่าแห่งนี้ทำมาหากิน จับปู ปลา กุ้ง หอย ประมาณ 10 ปีมาแล้ว เดิมทีป่าชายเลนแห่งนี้เป็นเพียงแหล่งทำมาหากินของชาวมุขชนบ้านท่าระแนะต่อมาเมื่อ พ. ศ. 2560 นายสุมล เง็กลี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองคันทรอง จังหวัดตราด เปิดเผยถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวมหัศจรรย์ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ โดยเฉพาะลานตะบูนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนท่าระแนะ ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีกระแสตอบรับเป็นอย่างดี ทั้งจากการประชาสัมพันธ์ของสื่อมวลชน นักแสดง หลังจากมีการส่งเสริมจากทาง ททท. ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องห้ามพลาด ทำให้ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางเข้ามาเยือนลานตะบูนแห่งนี้กว่า 3 เท่าตัว ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ทั้งจากสินค้าที่ระลึก มีรายได้จากกลุ่มเรือประมงพื้นบ้านที่นำนักท่องเที่ยวชมลานตะบูน สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของป่าชายเลนบ้านท่าระแนะนั้น จะมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมาเยือน คือ ให้นักท่องเที่ยวจับชาร้อยรู ซึ่งเป็นสมุนไพรขึ้นชื่อของชุมชนท่าระแนะ ชาวจีนมีความเชื่อว่าเป็นยาอายุวัฒนะจากความเชื่อ กินร้อยรูอยู่ร้อยปี ซึ่งมีคุณสมบัติทางยา คือ เมื่อนำมาตากแห้งและต้มกินจะช่วยในการรักษาโรคมะเร็งได้ และพานักท่องเที่ยวปลูกหัวร้อยรู เพราะถ้าหากนำมาบริโภคอย่างเดี๋ยวดแต่ไม่มีการปลูกเพิ่มก็จะทำให้สูญพันธุ์ได้ ปัจจุบันชาวบ้านจึงได้เข้ามาปกป้องและเชื่อมโยงการอนุรักษ์ด้วยการนำมาให้นักท่องเที่ยวปลูกหัวร้อยรู และยังมีวิทยากรเล่าสรุปบริบทความเป็นมาของชุมชน ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ทำไมถึงมาเป็นชุมชนท่องเที่ยว จากนั้นก็จะพานักท่องเที่ยวเดินสู่เส้นทางศึกษาธรรมชาติ และชมการสาธิต ขอมยุทธ์จับปู คือ พี่ท่านึงแชนเลีย 1 ช้าง ประกอบอาชีพหาปูมาขาย จุดเด่นของเขาก็คือ การจับและมัดปูดำ ด้วยแชนเดียวในเวลาไม่เกิน 20 วินาที จบแล้วชาวบ้านจะให้นักท่องเที่ยวร่วมกันปล่อยปูดำคืนสู่ธรรมชาติเพื่อการขยายพันธุ์ต่อไป หลังจากนั้นก็เป็นการเดินทางเข้าสู่ป่าชายเลนไปยังจุดลงเรือเพื่อไปชมความสวยงาม และความมหัศจรรย์ของลานตะบูน ซึ่งไฮไลต์อยู่ตรงที่การล่องเรือไปลานตะบูนราว 10 นาที ซึ่งเราจะล่องผ่านป่าในคลองขนจนถึง 3 ช่วง โดยช่วงแรกจะเป็นป่าโกงกาง ช่วงที่

สองเป็นโซนของป่าต้นจาก และช่วงสุดท้าย คือ ป่าตะบูน ที่ให้ความรู้สึกเหมือนยุคดึกดำบรรพ์เลย ที่เดียวครับ เมื่อไปถึงบริเวณลานตะบูน เราจะได้พบกับความมหัศจรรย์ของรากไม้ต้นตะบูนที่แผ่ขยายกิ่งราก มัดไขว้คดเคี้ยวไปมา ลอยตัวอยู่บนพื้นดินบริเวณนี้หลายไร่ (KohkoodTravel, 2557) จากที่ป่าชายเลนแห่งนี้เคยเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์มากมาก่อนในอดีต เป็นแหล่งทำมาหากิน และจับสัตว์น้ำของชาวบ้านชุมชนท่าระแนะ ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2500 มีนายทุนเข้ามาขอสัมปทานพื้นที่ป่าชายเลน และได้จ้างคนมาตัดไม้จากป่าชายเลนท่าระแนะไปขายให้กับพื้นที่ทำนาทุ่ง เอาไม้ที่อยู่ในป่าไปเผาถ่าน โดยความเชื่อว่าไม้โกงกางเมื่อนำไปเผาเป็นถ่านจะเป็นเชื้อเพลิงที่ให้ความร้อนสูง ตอนนั้นป่าชายเลนยังไม่ได้มีการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างจริงจัง จึงทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าชายเลน ต้นไม้หักโค่น เนื่องจากยังไม่มีการจัดการดูแลอย่างเป็นระบบจากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษา ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมได้ง่าย เพราะหากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่การจัดการดูแลยังไม่เกิดจากการร่วมมือของทุกฝ่าย รวมถึงความร่วมมือของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ช่วยกันดูแลและรักษาป่าชายเลนเพื่อให้อุดมสมบูรณ์ไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน จึงทำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนไป จึงควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีทัศนคติเชิงบวกมีส่วนช่วยในการพิจารณาตัดสินใจในการบริหารจัดการ ย่อมก่อให้เกิดแรงสนับสนุนที่มากกว่า และโอกาสที่ดีกว่าในการพัฒนาและดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านท่าระแนะ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลดีกับชุมชนท้องถิ่นเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชาวชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค เกิดผลดีกับระบบนิเวศและเศรษฐกิจในระยะยาว และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนดีขึ้นทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความร่วมมือของชาวชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ และความร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และเพื่อทราบถึงทัศนคติความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาและสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว และเป็นแนวทางให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันทรังเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอุปสรรค และผลกระทบในการจัดการ

ท้องถิ่นเชิงนิเวศ ของชุมชนและเพื่อพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น จึงเป็นเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในหัวข้อ “ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด”

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
3. เพื่อศึกษาความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาเนื้อหาโดยมุ่งประเด็นไปที่ระดับการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน ซึ่งเป็นตัวกำหนดการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ชาวชุมชนท้องถิ่น หมู่ 2 หมู่บ้านท่าระแนะจำนวน 990 คน (จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและสถิติจำนวนประชากรจากทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ.2554) โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1960)

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ หมู่ 2 ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามประชากรในชุมชนท้องถิ่น

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล คือ เดือนกันยายน – เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

การจัดการท่องเที่ยว (Tourism Management) หมายถึง การวางแผน ดำเนินงานให้ เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และมีการควบคุมการดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป

ชุมชนท้องถิ่น (Local community) หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ หมู่ที่ 2 ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้เชิงนิเวศ เพราะป่าชายเลนแห่งนี้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ เป็นพื้นที่ที่มีหอยชุกชุมมาก เช่น หอยพอก หอยแครง และพืชพันธุ์ไม้ สัตว์นานาชนิด นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านท่าระแนะ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ประเพณี และนอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังร่วมไปถึงการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว และดูแลรักษาทรัพยากรป่าชายเลน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น โดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และช่วยกันสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อไปสู่คนรุ่นหลัง โดยที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ได้เป็นอย่างดี

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Tourism potential) หมายถึง ความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ในการท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอุปสรรค และผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่นท่าระแนะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะอย่างยั่งยืน

2. เพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันทร้ง ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. สามารถนำไปประยุกต์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.5 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.9 กรอบแนวคิดงานวิจัย

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

2.1.1 ข้อมูลทั่วไป

ที่มาของบ้านท่าระแนะกล่าวกันว่าในอดีต พื้นที่แห่งนี้เป็นอ่าวที่มีล่องน้ำลึกที่เรือสำเภาของพ่อค้าคนจีนสามารถแล่นเข้ามาจอดเพื่อซื้อขายสินค้าในท้องถิ่น ได้แก่ เครื่องเทศจำพวกพริกไทย กระวาน เร่วหอม เป็นต้น ซึ่งเรือบางลำชำรุดต้องจอดซ่อมแซม บางลำก็จอดทิ้งไว้นานจนเรือผุพังคงเหลือไว้แต่ระแนะ (ระแนะ หมายถึง ท้องเรือ) ชาวบ้านจึงเรียกว่าท่าระแนะจนถึงทุกวันนี้ (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย หรือ RECOFTC-Thailand, 2536)

ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองคันทรัง อำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งพื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้เป็นของกรมป่าไม้อยู่ในการดูแลของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 45 (ด่านเก่า) เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีผืนป่าชายเลนอันอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าชายเลนผืนใหญ่ขนาดประมาณ 2,000 ไร่ อายุกว่า 100 ปี แต่ละต้นมีขนาดใหญ่มาก เป็นแหล่งอาหาร

อุดมสมบูรณ์ชาวบ้านได้อาศัยผืนป่าแห่งนี้ทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวโดยการจับสัตว์น้ำในป่าชายเลนไปขาย เช่น จับปู ปลา กุ้ง หอย ประมาณ 10 ปีมาแล้ว ต่อมาภายหลังชาวบ้านได้ส่งป่าชายเลนบ้านท่าระแนะเข้าประกวดในระดับประเทศ และได้รับรางวัลที่ 1 สำหรับความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน และจากนั้นนายสายชล สุเนตร (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2) พร้อมทั้งชาวชุมชนจึงได้ช่วยกันปรับภูมิทัศน์และพัฒนาป่าชายเลน จึงทำให้ป่าชายเลน บ้านท่าระแนะเริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว และมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีที่พักโฮมสเตย์ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน ซึ่งเป็นของคนในชุมชนเอง ต่อมาเมื่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักมากขึ้นก็ได้มีรายการโทรทัศน์หลายช่องมาถ่ายทำ ซึ่งไฮไลท์ของป่าชายเลนแห่งนี้ที่ไม่เหมือนป่าชายเลนแห่งอื่น คือมีการล่องเรือเพื่อไปชมลานตะบูน ในปัจจุบันป่าชายเลนแห่งนี้เป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยว Unseen แห่งจังหวัดตราด การนั่งเรือเพื่อเข้าไปถึงลานตะบูนใช้เวลาประมาณ 10 นาที เราจะผ่านช่วงป่าในคลองถึง 3 ช่วง โดยช่วงแรกจะเป็นป่าโกงกาง ช่วงที่สองเป็นโซนของป่าต้นจาก และช่วงสุดท้ายคือ ป่าตะบูน ซึ่งให้ความรู้สึกเหมือนยุคดึกดำบรรพ์ เราจะได้พบกับความมหัศจรรย์ของรากไม้ต้นตะบูนที่แผ่ขยายกิ่งราก มัดไขว้คดเคี้ยวไปมา ลอยตัวอยู่บนพื้นดินบริเวณนี้หลายไร่ (เว็บไซต์เที่ยวเกาะกูด จังหวัดตราด, 2559)

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

หมู่บ้านท่าระแนะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 7 กิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านหนองคันทรอง ตำบลหนองคันทรอง และบ้านท่าตะเภา
ตำบลหนองเสม็ด	
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลห้วงน้ำขาว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านแหลมหิน และอ่าวตราด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านเปร็ดใน ตำบลห้วงน้ำขาว และบ้านพงลำบิด ตำบลหนองโสน

หมู่บ้านท่าระแนะมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 5,352 ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ 1) ที่อยู่อาศัยและสวน ประมาณ 1,811 ไร่ 2) พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประมาณ 824 ไร่ 3) พื้นที่นาข้าว ประมาณ 1,371 ไร่ 4) พื้นที่ ป่าชายเลน ประมาณ 1,325 ไร่ และ 5) แหล่งน้ำ ประมาณ 21 ไร่ (จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศและสำรวจภาคสนาม)

2.1.3 ข้อมูลประชากร

ปัจจุบันหมู่บ้านท่าระแนะมีประชากรทั้งหมด 990 คน จำนวน 327 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 490 คน และหญิง 500 คน (จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน และสถิติจำนวนประชากรจากทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ.2554) คนในชุมชนบ้านท่าระแนะส่วนใหญ่มีอาชีพหลักจากการรับจ้าง รับราชการ ประมง รองลงมาคือการค้าเกษตรและค้าขาย

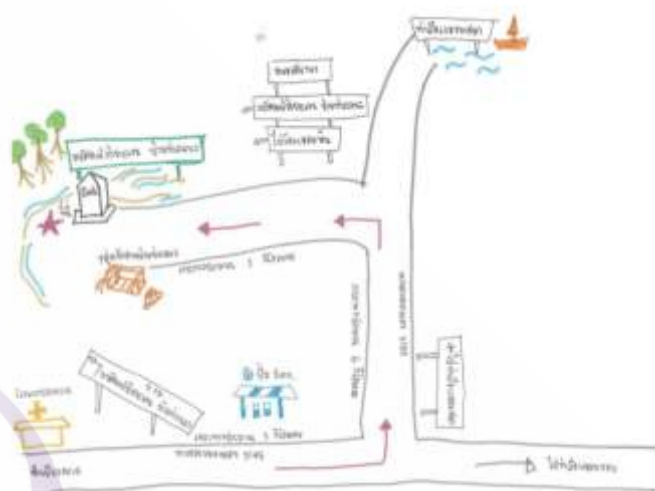
2.1.4 กิจกรรมท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ อ. เมือง จ.ตราด เป็นการเที่ยวชมธรรมชาติด้วยบรรยากาศที่ร่มรื่นและผ่อนคลาย นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นหมู่คณะเพื่อมาท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงาน จะต้องโทรมาก่อนล่วงหน้าเพื่อทางชุมชนจะได้เตรียมมัคคุเทศก์น้อยไว้คอยบริการ ซึ่งแต่ละกรุ๊ปจะรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 80 คนเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านที่พักและโสมสเดย์ ทางชุมชนจะคิดเป็นแพ็คเกจต่อคน ที่พัก 1 คืน อาหาร 3 มื้อ (อาหารท้องถิ่น อาหารทะเล) ซึ่งแต่ละกิจกรรมที่เตรียมไว้สำหรับนักท่องเที่ยวนั้นจะแบ่งเป็นฐาน ซึ่งแต่ละฐานจะแบ่งหน้าที่การดูแลตามความถนัดของชาวชุมชนแต่ละคนซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงชาวบ้านจะพานักท่องเที่ยวมาที่แพต้อนรับ พร้อมทั้งเล่าสรุปบริบทชุมชนว่าที่นี่เป็นยังไง ทำไมกลายมาเป็นชุมชนท่องเที่ยว และต้อนรับด้วยเวลkommenแบบชุมชน โดยการให้นักท่องเที่ยวจับชาร้อยรู ซึ่งเป็นสมุนไพรท้องถิ่นของบ้านท่าระแนะ มีสรรพคุณในการรักษาโรคมะเร็ง ชาวจีนเชื่อว่าเป็นยาอายุวัฒนะจากความเชื่อ “กินร้อยรู อยู่ร้อยปี” และชมการสาธิตการทำอาหารถิ่นของชุมชน เช่น ใบโงก่างชุบแป้งทอด ขนมโบราณพิมพ์ข้าวตอกที่ยังใช้พิมพ์ลายไม้โบราณ แกงคั่วหอยพอกใบชะพลู ข้าวเกรียบปากหม้อ น้ำจิ้มปู เป็นต้น กิจกรรมข้อมผ้าจากเปลือกลูกตะบูน กิจกรรมสาธิตการทำเครื่องจักสาน กิจกรรมปลูกหอยปล่อยพันธุ์ปู กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ปลูกหัวร้อยรู และกิจกรรมลงเรือชมลานตะบูน ซึ่งเป็นไฮไลท์ของบ้านท่าระแนะ ซึ่งคุณสายชล สุเนตร (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2) คุณมาโนช สมุทพา (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) และเด็กชายวิระชัย ฐปชานา อายุ 14 ปี (มัคคุเทศก์น้อยของกลุ่ม) จะพานักท่องเที่ยวนั่งเรือประมงขนาดเล็กของชาวบ้านลัดเลาะมาตามคลองซอยเล็กๆ ไปถึงป่าดึกดำบรรพ์เพื่อชมความสวยงามของรากต้นตะบูนที่คดเคี้ยวสลัดไปมาลอยอยู่บนดินที่มีอายุกว่าร้อยปี มีกิจกรรมโยน โบริว่ลิงที่ลานตะบูนซึ่งอาจจะปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล ฤดูกาลไม่มีนั่งซาเล้งชมสวนเงาะทุเรียน ช่วงสงกรานต์มีการ “เหยียบกั้ง” ซึ่งทั้งนี้กิจกรรมจะขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวเลือก (กาญจนา จินตกานนท์, 2561)

สอบถามเพิ่มเติม นายสายชล สุเนตร (ผู้ใหญ่บ้าน) โทร 081 161 6694

การเดินทางไปบ้านท่าระแนะ

จากตัวเมืองตราดใช้ทางหลวงหมายเลข 3148 เส้นทางไปแหลมงอบ ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 3155 ประมาณ 6.5 กิโลเมตร จะเห็นป้ายชุมชนบ้านท่าระแนะ เลี้ยวซ้ายไปถึงที่ทำการชุมชน

ภาพที่ 1 แผนที่นิเวศพิพิธภณท์บ้านท่าระแนะ, 2556

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นจุดเริ่มต้นพื้นฐานของการท่องเที่ยว และเป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ซึ่งได้มีนักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ให้แนวคิดและความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

เลิศพร ภาระสกูล (2551) ได้กล่าวถึงแนวคิดของความยั่งยืน คือ แนวทางและหลักเกณฑ์หรือคุณค่าที่จะชี้นำการพัฒนา หรือเป็นมาตรฐานหรือข้อทดสอบในการกำหนดความยั่งยืน ความเป็นไปได้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นหากทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งแหล่งธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง แนวคิดในเรื่องของการจัดตั้งกรรมการหรือองค์กรเพื่อดูแลและปกป้องทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ดำรงความสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลาเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ โดยแนวทางเหล่านี้เป็นการตอกย้ำถึงความมุ่งมั่นในความพยายามที่จะคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของทรัพยากร ป้องกันการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น พร้อมทั้งทำให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ การดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จเป็นความยั่งยืน (ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม) นั้น จำเป็นต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงและจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้อง นั่นหมายความว่า กลไกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต้องพร้อมที่จะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์อันสอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การประชุม Globe'90 (2533 อ้างใน พัชรรัตน์ ทหารไชย, 2552, หน้า 19) ให้คำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของชนรุ่นหลังด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

สวอ์บรูค (1998 อ้างใน กฤษณ์ โคตรสมบัติ, 2553, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่จะต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามข้อตกลงระหว่างประเทศประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินสำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มีสภาพเหมือนเดิม สำหรับลูกหลานในอนาคตมิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
2. การท่องเที่ยวเป็นการจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายถึง มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย
3. การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องไม่ทำลายทรัพยากร หรือก่อให้เกิดผลเสียในอนาคตและส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไปก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขต และให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว
5. ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของนักท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว

6. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7. องค์กรทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้ว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

จากแนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวในสถานที่อนุรักษ์ต่างๆ เช่น น้ำตก ป่าไม้ วัฒนธรรม วิถีชีวิตประเพณีต่าง ๆ แล้วไม่ทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมโทรม และมีผลกระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนยังมีความสำคัญมาก ๆ ในทุก ๆ ด้านดังเช่น สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2.2.2 ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสามารถบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

อุษาวดี พูลพิพัฒนผล (2545) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งเป็นเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์ันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึง การเน้นคุณภาพของ 3 ส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถของทรัพยากร

จากลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร

2.2.3 หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2554) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของ

การพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

1. จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
2. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสีย ที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
3. มีการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่น ที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วม ในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
4. มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม
5. มีการสร้างเครือข่าย เพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

Bramwell (1996, อ้างถึงใน เลิศพร ภาระสกุล, 2551) ได้กล่าวว่า หลักการต่างๆที่เป็นพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีดังนี้

1. การจัดทำมีนโยบายการวางแผนและจัดการเป็นสิ่งที่สมควรและจำเป็นในการแก้ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคลอย่างไม่เหมาะสมในเรื่องการท่องเที่ยว
2. หลักการนี้ไม่ใช่การต่อต้านการเจริญเติบโตแต่เป็นการเน้นย้ำว่าการเจริญเติบโตต้องมีขีดจำกัด และการท่องเที่ยวต้องให้อยู่ในขอบเขตที่เรากำหนดขีดจำกัดไว้
3. การนึกถึงระยะยาวเป็นสิ่งที่จำเป็น ไม่คิดอะไรในระยะสั้น ๆ
4. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไม่ได้หมายความว่าเพียงเรื่องของสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว แต่จะต้องรวมไปถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และการจัดการด้วย
5. หลักการจะเน้นที่ความสำคัญของการตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของมนุษย์ และตอบสนองต่อความมุ่งหวังต่าง ๆ โดยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และความเป็นธรรมชาติ

6. จะต้องปรึกษากับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนทุกกลุ่ม และให้อำนาจในการตัดสินใจ ในด้านการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7. ถึงแม้ว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรจะเป็นเป้าหมายของนโยบายและการ ดำเนินการต่างๆก็ตาม การที่จะนำความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไปปฏิบัติเราจะต้อง ระลึกไว้เสมอว่าสิ่งที่จะบรรลุผลนั้นมีขีดจำกัดเสมอทั้งในระยะสั้นและระยะปานกลาง

8. การที่จะเปลี่ยนความตั้งใจที่ดีให้ไปสู่การปฏิบัติอย่างได้ผล ผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของเศรษฐศาสตร์การตลาด ต้องเข้าใจเรื่องของวัฒนธรรมและ กระบวนการจัดการของธุรกิจภาคเอกชน และของภาครัฐ ต้องเข้าใจถึงบทบาทของกลุ่มองค์กร การ สัมครใจต่าง ๆ รวมไปถึงต้องรู้ถึงทัศนคติและค่านิยมของกลุ่มคนทั่วไปด้วย

9. ต้องระลึกไว้เสมอว่าการขัดกันระหว่างผลประโยชน์เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ นั้นมีอยู่เสมอ ซึ่งหมายความว่าเรื่องได้อย่างเสียอย่างและการประนีประนอมกันเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่ อาจหลีกเลี่ยงได้

10. การชั่งน้ำหนักระหว่างต้นทุนและกำไรหรือผลประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ กิจกรรมต่างๆจะต้องพิจารณาให้รวมไปถึงประเด็นที่ว่ากลุ่มต่าง ๆ หรือบุคคลต่าง ๆ จะได้อะไร หรือจะต้องสูญเสียอะไรด้วย

จากหลักการของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สรุปได้ว่าหลักการสำคัญของการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นคือประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้มุ่งเน้นความ เจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และการจัดการนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และ ชุมชนท้องถิ่น

2.2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552, หน้า 54 อ้างใน ชาคกริต ช่วยบำรุง, 2554, หน้า 42-45) กล่าวว่า หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกของชุมชนต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่ ต้องการฟื้นฟูบำรุงและส่งเสริม กำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ

2. ความร่วมมือของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้อง นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้นจาก ความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3. การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ การให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมบริหาร และจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว

4. การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เพื่อการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันของสมาชิกในชุมชน

5. การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุด ควรจะรักษาทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้

6. การวางแผนระยะยาว ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้หลักประกันว่าพื้นที่นั้นๆจะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพียงเพื่อประโยชน์สั้น ๆ

7. ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ครอบคลุมถึงความสำคัญของการร่วมมือของภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่นและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร

8. ความสอดคล้องระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนการพัฒนาด้านต่าง ๆ กลยุทธ์และแผนการท่องเที่ยวจะต้องเชื่อมโยงกับนวัตกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่าง ๆ

9. ความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

10. การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากแต่ละธุรกิจดำเนินงานด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของธุรกิจหรือคุณภาพการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

11. การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีความจำเป็นที่จะต้องประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และการพัฒนาด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม

12. สร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ และสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวทุกระดับ รวมทั้งพัฒนาดัชนีชี้วัดและจัดจำกัดเพื่อใช้วัดผลกระทบและความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยว

13. การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆควรมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้เพื่อแน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด

14. การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่าง ๆ ส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพและความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ

15. การเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ กิจกรรมต่าง ๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ เพื่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

16. การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของทรัพยากร โดยเน้นส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีผลกระทบต่อ

17. การดำรงรักษาทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้สืบทอดต่อไป โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล

18. การทำการตลาดท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญประสบการณ์นักท่องเที่ยวที่จะได้รับ

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนนั้นจะต้องเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก ภาครัฐภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุน การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเน้นให้ได้ประสบการณ์และความพึงพอใจเป็นหลัก

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษามีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ด้ามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมประวัตินิยมความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติโดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ซึ่งได้มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

องค์การท่องเที่ยวนโลก (WTO) (2545) เสนอแนวคิดในเอกสารเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2545 ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง

1. การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงธรรมชาติ
2. มีการให้ความรู้และการสื่อความหมาย
3. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มเล็ก
4. ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ
5. ก่อประโยชน์แก่ท้องถิ่น

6. กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

Ceballos Lascurain (1991) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า "เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ เหล่านั้น"

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากคำว่า "Ecotourism" ซึ่งเป็นคำผสมกันระหว่าง Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้ภาษาอังกฤษอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ "Nature Tourism" หรือ "Biotourism" หรือ "Green Tourism" เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อย่างไรก็ตามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถูกกำหนดขึ้นจากบุคคล และนักวิชาการต่าง ๆ มากมาย ดังนี้

ศุนย์วิจัยป่าไม้ (2538) ได้สรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติ ที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นหลัก และอาจรวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏ

ในพื้นที่ด้วย

2. ควรเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม

3. เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ได้รับประสบการณ์ และการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยตรง อีกทั้งเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. มุ่งเน้นคุณค่าลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แต่ไม่เน้นที่การเสริมแต่ง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

วรรณฯ วงษ์วานิช (2539 อ้างถึงใน ศรีประภาชัยวัฒน์, 2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยยึดหลักการแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยา เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ศรีประภา ชัยวรวัฒน์ (2545) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

Raff Buckley (1992) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ถูกรักษาและอย่างยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติมีการศึกษาด้านการเรียนรู้วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

จากแนวคิดและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น การท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เรียนรู้ทำความเข้าใจกับพัฒนาการทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมภายใต้หลักการ "คนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา" นั้น"

2.3.2 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวว่า ลักษณะทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ไว้ รวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ
2. มุ่งเน้นที่คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. เน้นให้ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว
4. ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ นอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่คืนประโยชน์สู่ธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม
6. เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ (2548) ได้กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีดังนี้

1. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่า
2. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด
3. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจหลัก อยู่ที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ยังคงความดั้งเดิม และบริสุทธิ์ ห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง
4. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้มีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่

จากลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เน้นให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว และให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมเพื่อให้ได้รับประสบการณ์โดยตรงจากสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.3.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี ขอบเขตที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมทั้งแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการยั่งยืน
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ติดตามตรวจสอบตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่นทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าขาดองค์ประกอบใดไปก็จะทำให้การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่สมบูรณ์ หรือไม่สมารถที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

2.3.4 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2549 : 8-9) กล่าวว่า ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความหลากหลายมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก ซึ่งมีระบบนิเวศเป็นป่าบก เช่น ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง และป่าสน เป็นต้น และมีสิ่งอื่น ๆ ที่น่าสนใจเป็นองค์ประกอบ เช่น น้ำตก ถ้ำ ลำห้วย ภูเขา สัตว์ป่า พืชพันธุ์ และชุมชนที่ใช้ชีวิตเกี่ยวเนื่องกับป่า เป็นต้น รูปแบบหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางบก เช่น การเดินป่า การศึกษาระบบนิเวศบนบก การขี่ม้า การนั่งช้าง การร่วมกิจกรรมเรียนรู้ พฤติกรรมของคนในชุมชน เป็นต้น หรือนักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจทำกิจกรรมเพียงบางส่วนเท่านั้นเรียกว่า เป็นกิจกรรมกึ่งนิเวศ เช่น การถ่ายรูปสัตว์ป่า เป็นต้น นักท่องเที่ยวบางคนอาจมีกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อน และชมความงาม เช่น การชมทิวทัศน์และการพักผ่อน ปิกนิก เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลประกอบด้วยทรัพยากรชายฝั่งทะเล เกาะแก่ง ทั้งนี้อาจรวมถึงพื้นที่รอยต่อ เช่น แนวปะการัง หลัาทะเล กองหิน พันธุ์ไม้ตามชายหาด รวมถึงวิถีชีวิตของชาวประมงหรือชาวเล เป็นต้น รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล เช่น การพายเรือ แคนูและคายัค การศึกษาระบบนิเวศในน้ำทะเล การล่องแพ การดำน้ำดูปะการังทั้งดำน้ำตื้นและดำน้ำลึก การร่วมกิจกรรมเรียนรู้พฤติกรรมของคนในชุมชน ส่วนกิจกรรมกึ่งนิเวศ เช่น การถ่ายรูปและการตกปลา เป็นต้น สำหรับกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อน และชมความงาม เช่น การล่องเรือชมทิวทัศน์ การเล่นเรือใบ การเล่นน้ำและการว่ายน้ำ เป็นต้น

2. สิ่งที่ถูกสร้างหรือพัฒนาขึ้นมารองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สถานที่พักสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สาธารณูปโภค และรายการท่องเที่ยว เป็นต้น

จากประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ทางบก และทางทะเล ซึ่งการเลือกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้นขึ้นอยู่กับความชื่นชอบ และความต้องการ หรือจุดประสงค์ของการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป

2.3.5 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2546) ได้จำแนกรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. การเดินเส้นทางธรรมชาติ (nature trail) หมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้หรือนำให้นักท่องเที่ยวเดินชมสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใด เช่น บริเวณป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าชายเลน ป่าพรุ

2. การส่องสัตว์ ดูนก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่าและนกชนิดต่าง ๆ ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของมัน โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉาย ในช่วงเวลากลางคืน และการถ่ายภาพ บริเวณพื้นที่ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด และอุทยานนกน้ำ

3. การสำรวจถ้ำ น้ำตก เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมกันมากเนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาให้เดินทางเข้าถึงได้ไม่ยากนักเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่ออกเดินทางในถ้ำ

4. การปีนเขา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่คนไทยส่วนใหญ่มักไม่เคยชิน การปีนเขาต้องอาศัยประสบการณ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุนอกจากนี้ยังต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ช่วย ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้มีทำกันบ้างตามหน้าผาชันบริเวณชายฝั่งทะเลบางแห่งในภาคใต้ของประเทศ

5. การล่องแก่ง การผจญภัยที่เรียกว่า การล่องแก่ง (rapids shooting) โดยนักท่องเที่ยวนั่งในเรือยางขนาดเล็กหรือบนแพไม้ไผ่ล่องไปตามลำน้ำที่น้ำไหลเชี่ยวกราก และพยายามหลบหลีกโขดหินต่าง ๆ ที่กั้นขวางอยู่ในลำน้ำ

6. การนั่งเรือชมภูมิประเทศ เป็นการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนสบาย ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยที่มีแม่น้ำลำคลองเป็นจำนวนมาก เช่น ทะเลสาบ ทะเล

นักท่องเที่ยวได้ชมภูมิประเทศตามสองฝั่งลำน้ำ และสังเกตดูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ

7. การพายเรือแคนู หรือเรือคายัค เป็นรูปแบบของเรือพายที่นำมาจากต่างประเทศเพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวตามลำน้ำ เป็นเรือพายขนาดเล็กนั่งได้ 1 - 3 คน เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้มีการล่องแก่งในลำน้ำ และการพายเรือชมทัศนียภาพตามชายฝั่งทะเล

8. การขี่ม้า หรือนั่งช้าง เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สร้างความสนุกสนานตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โดยเฉพาะการนั่งช้างซึ่งเหมาะสำหรับการเข้าไปในบริเวณป่าอันเป็นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์ชนิดนี้

9. การขี่รถจักรยานชมภูมิประเทศ ให้ทั้งความเพลิดเพลินและการออกกำลังกาย จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวในวัยหนุ่มวัยสาว ปัจจุบันมีรถจักรยานที่ออกแบบให้ขับขี่ได้คล่องแคล่วและเบาแรงเหมาะสำหรับการเดินทางในระยะไกลและการเดินทางขึ้นลงตามลาดเขา เรียกชื่อรถจักรยานดังกล่าวว่ารถจักรยานเสือภูเขา

10. การกางเต็นท์นอนพักแรม ในบริเวณอุทยานแห่งชาติหรือในสถานที่ซึ่งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้ โดยเฉพาะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนกลางคืน อาจมีกิจกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การส่องสัตว์ การสังสรรค์รอบกองไฟหรือการเล่นแคมป์ไฟ (campfire) การดูดาว

11. การดำน้ำในทะเล เพื่อดูปะการัง พืชน้ำและปลาสวยงามใต้น้ำ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การดำน้ำในน้ำตื้นใช้เครื่องมือช่วยการหายใจ ที่เรียกว่าท่อหายใจเพื่อให้ผู้ดำน้ำสามารถดำน้ำได้ในระดับผิวน้ำที่ลึกไม่เกินความยาวของท่อหายใจ และการดำน้ำในน้ำลึก อาศัยเครื่องมือช่วยการหายใจเป็นถังออกซิเจนขนาดเล็กผูกติดไว้กับผู้ดำน้ำ เป็นวิธีการดำน้ำที่เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า scuba diving

จากรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีหลายรูปแบบทั้งบนบกและทางทะเล ขึ้นอยู่กับว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นๆเหมาะสมกับการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบใด

2.3.6 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวัตถุประสงค์หลักที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป คือ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เน้นให้ประสบการณ์และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยว ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นนอกจากนี้ยังส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านั้นด้วย

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหนังสือเรื่องในหลวงกับสิ่งแวดล้อมไทย (2545 : 20) ทรงให้พระราชวินิจฉัยว่า “ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรหมายถึงการสูญเสียองค์ประกอบในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ทำให้ระบบนิเวศทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์”

2.3.7 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2546) ได้เสนอกกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

1.1 การสงวนรักษาฟื้นฟู ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุดหรือตลอดไป

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว จำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ

1.3 เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่นต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์รักษาสภาพไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. กลยุทธ์ด้านการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว มีวิธีการที่สำคัญคือ มีความเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมและมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหาร และเครื่องดื่ม

3. กลยุทธ์ด้านการศึกษาและสื่อความหมายธรรมชาติ ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

3.1 เป็นสื่อกลางทางการศึกษา และการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยวเพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.2 มีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยวรวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย

3.3 ให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเองและได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นั้น ๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ทัศนศึกษาการเล่นเกมส์ บทบาทสมมติ การอภิปราย

4. กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

4.1 ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

4.2 ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้านักเดินทางวัฒนธรรมศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

5. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว ด้วยวิธีการที่สำคัญคือ

5.1 จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับปริมาณนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหวอาจได้รับผลกระทบได้ง่ายหากมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป

5.2 มุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว

5.3 ให้มีการจัดบริการนำเที่ยวและมีคอกุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการลงทุน มีวิธีการที่สำคัญคือ รัฐบาลกลาง และหน่วยงานของรัฐจะต้องมีส่วนสนับสนุนอย่างแข็งขัน ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น จะต้องพัฒนาทั้งสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจควบคู่กัน จำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือของประชาชนทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมวางแผนจัดการ และพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ รวมทั้งการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3.8 แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2561) ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism กำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นรูปแบบการ

ท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่นานาประเทศให้ความสำคัญ เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อในแหล่งท่องเที่ยวเริ่มตั้งแต่ชุมชนต้องมีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม มีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและทุกฝ่ายต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน รวมถึงนักท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้เข้ามายังชุมชน ปัจจุบันหลายพื้นที่ทยอยเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นความนิยมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น

จากแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอีกหนึ่งกระแสการท่องเที่ยวที่กำลังมาแรงในปัจจุบัน เกิดจากความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพราะเป็นการท่องเที่ยวไปพร้อมกับการพักผ่อนสัมผัสบรรยากาศของธรรมชาติ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนใน การควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม และการพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติและ

รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเอง แก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคน มีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้

ถ้ามีโอกาสแล้วได้รับ การชี้แนะอย่างถูกต้อง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้

จากบุคคลภายนอกหรือองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ (2550) ได้ให้ความหมายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

จากความหมายของการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการ ตัดสินใจและดำเนินงานในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง รวมถึงร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนซึ่งมีผลต่อตัวประชาชนเอง

2.4.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, กระทรวง ศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545) ยังได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการ

2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

มงคล จันทร์ส่อง (2544) ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วมมี 3 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมและต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมหรือไม่

3. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

จอห์น และอัสฮอฟ (1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ว่าควรทำอะไร)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จากรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินการ ตัดสินใจในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.4.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮน และอัสฮอฟ (1997 อ้างถึงใน สุทัศน์ ทาวงศ์มา, 2544) ได้เสนอกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทว่ามี 3 มิติ และ 2 บริบท ดังนี้

1. มิติ (Dimensions) มี 3 มิติ คือ

1.1 มีส่วนร่วมอะไรบ้าง ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยทางใดทางหนึ่ง (เช่น สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารจัดการหรือการประสานงาน) การมีส่วนร่วมได้ผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

1.2 มีส่วนร่วมกับใครบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ทางราชการ นักพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ในการพิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เข้าร่วม ในเรื่องเพศ สถานภาพ ครอบครัว และรายได้

1.3 มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมโดยสมัครใจหรือถูกบังคับ ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรประชาชนหรือโดยตรง ขนาดของการมีส่วนร่วมผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมนั้นช่วยเพิ่มพลังของประชาชน หรือเป็นแค่เพียงการได้ติดต่อสัมพันธ์กับนักพัฒนาเท่านั้น

2. บริบทมี 2 บริบท คือ

2.1 ลักษณะของโครงการโดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งนำเข้าว่ามีความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็วซ้ำที่ได้รับประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น

2.2 สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

จากองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเสมือนเป็นสิ่งจูงใจ หรือกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งมีทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการวางแผน

2.4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับจับบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นเรื่องการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีการกำหนดเวลาที่ชัดเจน และกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

วิกเตอร์ เอช. วูม ได้ศึกษาถึงจิตวิทยาของบุคคลในองค์การซึ่งสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมได้ดังนี้

1. ความเชื่อถือ ค่านิยม ประเพณี
2. เป้าประสงค์ ความคาดหวัง ผลตอบแทน ความพอใจ

3. ข้อผูกมัด
4. แรงเสริม การสนับสนุน
5. โอกาส
6. ความสามารถ

ซูเกียรตี ภัยลี (2536 อ้างใน วัลยา โพนสุวรรณ, 2549) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ
2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การศึกษา
3. ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสาร

จากปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดนั้นจะต้องมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น แต่ในบางครั้งการที่บุคคลนั้นไม่เข้าร่วมกิจกรรมอาจเกิดจากการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และผลประโยชน์ของกิจกรรมไม่ชัดเจน ซึ่งสรุปได้ว่า เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4.4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยา คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร และความรู้สึกในการเป็นเจ้าของย่อมเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด ทั้งนี้การเข้าใจระดับการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

อาร์นสไตน์ (1969 : 216-214) ได้เสนอแนวคิดตัวแบบ “ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง” หรือ “Ladder of Citizen Participation” ถือเป็นตัวแบบที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง เพราะนำเสนอตั้งแต่ ค.ศ.1969 ซึ่งแบ่งบันไดการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นการควบคุม (manipulation)
2. ขั้นการรักษา (therapy)
3. ขั้นการให้ข้อมูล (informing)
4. ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (consultation)
5. ขั้นการปรึกษาหารือ (placation)
6. ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (partnership)
7. ขั้นมอบหมายอำนาจ (delegated power)

8. ฐานอำนาจพลเมือง (citizen control)

ระดับบันไดที่สูงขึ้นสะท้อนอำนาจของประชาชนที่มากขึ้น สำหรับอาร์นสไตน์นั้น บันไดขั้นที่ 1 และ 2 ถือว่ายังไม่เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเลย หรือที่เรียกว่า Nonparticipation ส่วนขั้นที่ 3 ถึงขั้นที่ 5 เรียกว่า Tokenism หมายถึงประชาชนมีโอกาสในการให้ข้อมูลความคิดเห็นแต่ยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ขั้นที่ 6, 7, และ 8 ถือว่าประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจหรือเรียกว่า Citizen Power จากตัวแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (partnership) จึงจะเป็นจุดเริ่มของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง

Pretty (1995) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วม (Ladder of Participation) ออกเป็น 7 ระดับ

1. การมีส่วนร่วมแบบถูกควบคุมไว้ซึ่งอำนาจ (Manipulation Participation) การมีส่วนร่วมเพียงแค่ปรากฏตัว เช่น การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการโครงการแต่ไม่มีอำนาจใดๆ
2. การมีส่วนร่วมแบบนั่งเฉย (Passive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การตัดสินใจของหน่วยงานหรือองค์กร ข้อมูลอยู่ที่ผู้เชี่ยวชาญภายนอก อำนาจและการควบคุมอยู่ที่บุคคลภายนอกพื้นที่
3. การมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา (Participation by consultation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาหรือตอบคำถาม และให้ข้อมูลต่างๆแต่ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
4. การมีส่วนร่วมโดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน (Participation for Material Incentives) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น แรงงาน หรือการให้ใช้พื้นที่ โดยได้รับสิ่งตอบแทน เช่น เงิน อาหาร หรือสิ่งของตอบแทนอื่น ๆ
5. การมีส่วนร่วมตามหน้าที่ (Functional Participation) เมื่อหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินงานทำได้ง่าย และประหยัดมากขึ้น ประชาชนอาจมีส่วนร่วมโดยการรวมกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากนัก
6. การมีส่วนร่วมแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ การพัฒนาแผนปฏิบัติงาน และก่อตั้งหรือทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มในท้องถิ่นหรือสถาบัน เป็นการมีส่วนร่วมตามสิทธิไม่ใช่แค่เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ถือว่ามีส่วนร่วมทั้งในเชิงโครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติ

7. การดำเนินการด้วยตนเอง (Self-mobilization) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มโครงการอย่างอิสระ โดยประสานงานผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือที่จำเป็น ประชาชนยังคงเป็นผู้ดูแลและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรต่างๆ

อรรถัย ก๊กผล (2552) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำและมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุด ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีการมีส่วนร่วมครั้งเดียว ตัวอย่างเช่น ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนี้

1. เริ่มต้นตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่
2. ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง
3. ร่วมกันวางแผนดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณจากที่ใด และใครจะมาเป็นผู้ดูแลรักษา
4. ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง
5. ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย
6. ร่วมรับรู้ผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนแล้ว ย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบายความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้

จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นหรือหลายระดับ การมีส่วนร่วมระดับน้อยที่สุดคือร่วมรับรู้ข่าวสาร และการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือร่วมประเมินผล ตรวจสอบและติดตามการดำเนินงาน และร่วมรับรู้และได้รับผลประโยชน์จากโครงการ ซึ่งถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกะดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มจนจบจึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์

2.4.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

อรรถัย กักผล (2545) ได้ทำการวิจัยปัญหาการจัดอันดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการรางวัลพระปกเกล้าประจำปี 2545 พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตามประโยชน์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนความจริงใจในการดำเนินการด้วย ซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วม คือ

1. การเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ทำให้การตัดสินใจรอบคอบมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง

2. ลดค่าใช้จ่ายและการเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นรับทราบข้อมูลคำอธิบายต่างๆเห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับจะช่วยลดระยะเวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติจะรวดเร็วขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นว่าโครงการของภาครัฐที่เร่งการตัดสินใจหรือปกปิด เมื่อประชาชนทราบภายหลังและเกิดการต่อต้านนำไปสู่การปฏิบัติไม่ได้โครงการนั้นก็ล่าช้าไปเป็นปี ๆ

3. การสร้างฉันทามติ สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันอาจเป็นเรื่องยาก เนื่องจากต้องยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างทางความคิด ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะช่วยป้องกันความขัดแย้งได้แต่จำเป็นต้องใช้หลักการจัดการความขัดแย้งเข้ามาช่วย การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงจะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐได้

4. ร่วมมือในการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จจะทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความกระตือรือร้นที่จะช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สร้างความรู้สึคว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชนไม่ใช่ของนักการเมือง

6. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและฝึกการเป็นผู้นำชุมชน

7. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม ช่วยให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้นและสอดคล้องกับการปกครองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

จากประโยชน์ของการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ ช่วยลดระยะเวลาในการดำเนินงานและช่วยลดค่าใช้จ่าย อีกทั้งยังช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง และช่วยให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญกับกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น

2.5 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.5.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่ในปัจจุบันมีชื่อเรียกหลายอย่างเช่น Green Tourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Responsible Tourism และ ที่มีความหมายเข้าใจใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และบางครั้งอาจเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-based Ecotourism)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545 อ้างในสินธุ์ สโรบล, 2546) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

พจนานุกรม (2546 : 178-179) ได้ระบุว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง หากชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดของทุกคนให้เป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ

นำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป

จากความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ และชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยว

2.5.2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานา สวนศรี (2554) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism – CBT) มี 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ในชุมชนมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆหลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการ ในชุมชนมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปด้วย มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และมีกองทุนชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปได้ว่า การที่จะจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์ประกอบด้านองค์กรชุมชน องค์ประกอบด้านการจัดการ และองค์ประกอบด้านการเรียนรู้ จึงจะจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างสมบูรณ์

2.5.3 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545 อ้างใน สินธุ สโรบล, 2546) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการดำเนินการภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาในด้านต่าง

ๆ เข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสมผสานการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบุปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2. มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวโดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ส่วนรวมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม และที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งใช้กิจกรรมต่างๆรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจมีการจัดการในรูปแบบของ 1) การก่อตั้ง จุดประชาสัมพันธ์ ข้อมูลการท่องเที่ยว 2) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 3) การรวบรวมภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมมุขปาฐะ และ 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญา

จากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเหมาะสมนั้น ต้องมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และแบ่งผลกำไรสู่ชุมชนอย่างแท้จริง และนอกจากนี้ก็ยังรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี และเปิดโอกาสให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

2.6.1 ความหมายของการรับรู้

Shiffman Leon and Kanuk Leslie (1978) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลเลือกสรรจัดระเบียบ และตีความหมายสิ่งกระตุ้นออกมาเป็นภาพที่มีความหมายและเกิดเป็นภาพรวมขึ้นมา เช่น บุคคล 2 คน ได้รับสิ่งกระตุ้นอย่างเดียวกัน และอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างเดียวกัน แต่การรับรู้และการรู้จักตีความหมายของแต่ละบุคคลอาจต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็น (Needs) ค่านิยม (Values) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือก โดยที่ตัวแปรเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรู้ของบุคคล

Robbin (2003) ให้ความหมายว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลบุคคลหนึ่ง ตีความโดยอาศัย ความคิด ความเข้าใจ การเรียนรู้ และมโนภาพ หลังจากนั้นก็แสดงปฏิกิริยาตอบสนองโดยพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งออกมา

เสรี วงษ์มณฑา (2540) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์เลือกที่จะรับรู้ ตีความหมายการรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สัมผัส ซึ่งเมื่อก้าวถึงการรับรู้ ต้องกล่าวคู่กันระหว่างการรับรู้ (Perception) และการสัมผัส (Sensation) แต่แตกต่างกันตรงที่การรับรู้นำเอาความคิดเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วย ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งประกอบไปด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และกาย มีหน้าที่รับสัมผัส แต่ประสาทที่ 6 คือ ความคิด เมื่อนำไปผนวกกับการรับสัมผัส จะกลายเป็นการรับรู้ จากความหมายของการรับรู้ สรุปได้ว่า การรับรู้ คือ การแสดงความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการตีความหมายทางประสาทสัมผัส และแสดงออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งนั้น

2.6.2 การวัดการรับรู้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (อ้างถึงใน มนัสพงษ์ พัฒนวิบูลย์, 2553) กล่าวว่า การวัดการรับรู้มีส่วนใหญ่แล้วใช้วิธีการที่คล้ายคลึงกับการวัดเจตคติ การวัดค่านิยม และการวัดบุคลิกภาพ การวัดการรับรู้จึงรวบรวมได้ ดังนี้

1. สังเกต (Observation)

- 1.1 สังเกตที่ใบหน้าของบุคคลว่ามีการแสดงออกทางสีหน้าอย่างไร
- 1.2 สังเกตที่สายตาหรือแววตา
- 1.3 พิจารณาที่บุคลิกภาพ ท่าทางของร่างกาย เช่น มีอาการตื่นเต้นหรือไม่ เพียงใด
- 1.4 พิจารณาที่เจตนาของบุคคลว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมามีเจตนาอย่างไร

2. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ดังนี้

2.1 แบบสอบถามที่มีคำถามเป็นข้อความที่มีเพียงความคิดเดียว โดยให้เลือกตอบว่า เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย ใช่ – ไม่ใช่ ถูก – ผิด ซึ่งในบางครั้งอาจมีคำว่าไม่แน่ใจอยู่ด้วยก็ได้

2.2 แบบสอบถามที่คำถามมีหลายตัวเลือกเป็นมาตราวัด (Scaling) เป็นคำถามที่มีประโยคคำถามและมีคำตอบที่เป็นระดับการรับรู้ มากน้อยเพียงใด โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ หรือ 3 ระดับ คือ ปฏิบัติ ปฏิบัติบางครั้ง ไม่ได้ปฏิบัติ หรือ 5 ระดับ เช่น ปฏิบัติมากที่สุด มาก มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.3 การใช้แบบสอบถามและเครื่องมือทางจิตวิทยา โดยผู้ทำการทดสอบเสนอสิ่งเร้าแก่ผู้ถูกทดสอบ เพื่อให้แสดงพฤติกรรมหรือคำตอบออกมา สิ่งเร้านี้อาจเป็นรูปภาพหรือสิ่งอื่นก็ได้

จากการรับรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า การรับรู้ ถือเป็น การแปลความหมายที่เกิดจาก ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น ความสนใจต่อสิ่งเร้า ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ และจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคล เช่น ประสบการณ์ที่ผ่านมา อารมณ์ และอวัยวะสัมผัส

2.6.3 การรับรู้ของนักท่องเที่ยว

รัจรี นพเกตุ (2540) กล่าวว่า การรับรู้ของนักท่องเที่ยวด้านจิตวิทยา (Psychological Factor) เป็นปัจจัยที่สำคัญที่แสดงออกถึงความคิดเห็นและความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวที่จะส่งผลกระทบต่อ การเดินทางไปท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความสนใจ (Interest) เป็นความรู้สึกในทางที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเฉพาะ และทำให้เกิดพฤติกรรมไปในทางที่ดี เช่น นักท่องเที่ยวมีความสนใจต่อสิ่งที่พบเป็นอย่างมากและอยาก จะกลับมายังสถานที่นั้นอีกครั้ง

2. ด้านความคาดหวัง (Expectancy) คือความรู้สึกหรือความต้องการที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในปัจจุบันไปจนถึงอนาคต ซึ่งเป็นการคาดคะเนจากประสบการณ์ เช่น นักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะ ได้กลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

3. ความต้องการ (Need) คือรูปแบบทางจิตวิทยาหรือความรู้สึกที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือ การกระทำของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวต้องการไปเที่ยวสถานที่นั้นอีกครั้งหรือ ต้องการที่จะบอกเล่าประสบการณ์ให้กับคนอื่น

4. ด้านการเห็นคุณค่า (Value) คือการเห็นคุณค่าในสิ่งนั้นๆที่นักท่องเที่ยวได้ไปเยือน หรือ สัมผัส

จากการรับรู้ของนักท่องเที่ยวสรุปได้ว่า การรับรู้ของนักท่องเที่ยวมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวจะรับรู้แตกต่างกันออกไปตามวุฒิภาวะของ บุคคล

2.6.4 การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ศติยาพร จารุมณีรัตน์ (2548) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวหรือประชาชนในท้องถิ่น มีต่อแหล่งเที่ยวนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความหวังของนักท่องเที่ยว ดังนั้น นักท่องเที่ยวจะพึงพอใจหรือไม่ต่อการเดินทางมาพักผ่อนหย่อนใจขึ้นอยู่กับความคาดหวังและ ภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่นั้น ๆ เพราะนักท่องเที่ยวจะเปรียบเทียบความคาดหวังกับ ประสบการณ์จริง หากประสบการณ์จริงเหมือนหรือเกินความคาดหวัง ภาพลักษณ์ของสถานที่ นั้น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่หากนักท่องเที่ยวพบว่าประสบการณ์จริงไม่ตรงกับ

ความคาดหวัง ภาพลักษณ์ของสถานที่นั้น ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แยกลง และนักท่องเที่ยวก็จะให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ผู้อื่นคิดเขียน เป็นผลทำให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

Heath และ Wall (1992 อ้างถึงใน ตติยาพร จารุมณีรัตน์, 2548) ได้กล่าวว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการเข้าใจถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว และกำหนดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวหลังจากที่ได้ตัดสินใจมาเที่ยวแล้ว ดังนั้นการศึกษารับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นประโยชน์ในด้านการวางแผนการตลาดและการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นและมุมมองของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อสถานที่นั้นอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้สร้างจุดยืนของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งจะทำให้ทราบถึงจุดเด่น-จุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น

จากการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สรุปได้ว่าการรับรู้ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเป็นผลดีกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพราะสามารถรับรู้จุดเด่น-จุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวจากมุมมองของนักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และสามารถนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้นได้

2.6.5 ปัจจัยที่ใช้ในการวัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

วุฒิชชาติ สุนทรสมัย (2551) ได้แบ่งปัจจัยด้านภาพลักษณ์ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านประสบการณ์หมายถึง การศึกษาถึงความเป็นมาตรฐาน การมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพ การมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวกลางคืนที่สวยงาม
- 2) ด้านสิ่งดึงดูดใจหมายถึง การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เทศกาล ศิลปะ การช่าง สิ่งปลูกสร้าง และธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจ
- 3) ด้านราคาและสภาพแวดล้อมหมายถึง การศึกษาถึงราคาที่มีความเหมาะสมเป็นมาตรฐาน อากาศและสภาพแวดล้อมดีสามารถเดินเที่ยวชมธรรมชาติได้
- 4) ด้านการพักผ่อนและผ่อนคลายหมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่ไม่อึดอัดวุ่นวาย เป็นสถานที่ที่สามารถหลีกเลี่ยงความวุ่นวายให้กับชีวิต สามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ดี

5) ด้านความน่าตื่นเต้นและการผจญภัยหมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่สามารถทำสิ่งตื่นเต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยได้ เช่น การเดินป่า แคมป์ปิ้ง ไต่เขา เป็นต้น

6) ด้านการเรียนรู้หมายถึง การศึกษาถึงสถานที่ที่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตใหม่ๆ เกิดความชอบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และได้รับประสบการณ์ใหม่ๆจากการเดินทางท่องเที่ยว

7) ด้านสังคมหมายถึง การศึกษาถึงประชากรในแหล่งท่องเที่ยวว่ามีความสนใจและวิถีชีวิตที่คล้ายกัน การมีน้ำใจ อหิยาศัยไมตรีที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ความสามัคคีกัน

8) ด้านชื่อเสียงหมายถึง การศึกษาถึงการเล่าประสบการณ์การท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ให้เพื่อนหรือบุคคลอื่นรับฟัง

จากปัจจัยที่ใช้วัดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ ด้านประสบการณ์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านราคาและสภาพแวดล้อม ด้านการพักผ่อน ด้านความน่าตื่นเต้นและผจญภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านสังคม และด้านชื่อเสียง ซึ่งผลจากการวัดภาพลักษณ์จากปัจจัยทั้ง 8 ด้านสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้นได้

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

2.7.1 ความหมายของศักยภาพการท่องเที่ยว

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของศักยภาพไว้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝงอำนาจ หรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

लगอนแมน (1987) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังความสามารถ ของบุคคลซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในตัวเอง หากมีการกระตุ้นจากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม จะสามารถแสดงพลังหรือความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้ได้ หรือยับยั้งพลังที่มีอยู่มิให้เกิดขึ้นได้

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2550 อ้างถึงใน ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี, 2553) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ปรับปรุง และจัดการ หรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป โดยได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจากองค์ประกอบหลัก ๆ 6 องค์ประกอบดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิต
2. ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านการบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542) ได้แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ปัจจัยหัวใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสงบในการพักผ่อน ความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยหัวใจหลักแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยใจในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง
3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ด้านที่พักและอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น
4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ ตลอดจนระบบการสื่อสารทางโทรคมนาคม

จากความหมายของศักยภาพการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยมีองค์ประกอบคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ในแต่ละรูปแบบอย่างเหมาะสม

2.7.2 เกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้กำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ดังนี้

1. ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่เหมาะสม มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่ต่างกันในแต่ละปัจจัย ดังนี้

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติดั้งเดิม หรือดัดแปลงแต่คงสภาพเดิมไว้เป็นหลัก

1.2 องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความโดดเด่นด้านศักยภาพ

2. ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันว่าอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด ซึ่งบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ซึ่งศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษามีลักษณะของการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การจัดการป้องกันและรักษาสีเขียวในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากมีการรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 องค์การในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือ พิจารณาจากรูปแบบองค์กรในการเน้นความเป็นองค์กรประชาชน รัฐ และเอกชน และดูระดับการมีส่วนร่วมว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

จารุจน์ กลิ่นดีป्ली (2541) สรุปการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์พิจารณาที่ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์

ประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความยากง่ายในการเข้าถึง เช่น สภาพของเส้นทาง ฤดูกาล ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับ (Over carrying capacity) การจัดการควบคุมกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่

3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

จากเกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว สรุปได้ว่า จากลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเป็นหลัก การพึ่งตนเอง ความเข้มแข็ง และที่ขาดไม่ได้คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ที่มีผลต่อทัศนคติของชาวชุมชนต่อการท่องเที่ยว ครั้งนี้นอกจากจะใช้แนวคิดทฤษฎีที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิด และเพื่อสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

2.7.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

สิทธิโชค เดชภิบาล (2554) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดภูเก็ต

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นบ้านป่าคลอกและบ้านบางลา ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ระดับการมีส่วนร่วม เหตุผลของการมีส่วนร่วม และผลหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน 2) ศึกษาบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตในการจัดการและรักษาคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามแนวทางที่ถูกต้องของหลักการมีส่วนร่วมและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลป่าคลอกเป็นชาวชุมชนดั้งเดิม ลักษณะนิสัยเป็นคนเอาจริงเอาจัง รวมกลุ่มกันเหนียวแน่น และสามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมด้วยดีตลอดมา ทำให้การทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งผลที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นทำให้สามารถปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและผืนป่าชายเลนให้รอดพ้นจากการถูกบุกรุกทำลาย คงไว้ซึ่งระบบนิเวศของป่าชายเลนที่สมบูรณ์ถึงรุ่นลูกหลานต่อไป ทั้งยังส่งผลให้ชาวชุมชนขยายตัวออกไปดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและส่วนรวมอื่นๆอีกจำนวนมากจนได้เป็นชุมชนต้นแบบของภูเก็ต ทำให้ภาครัฐในจังหวัดภูเก็ตหันมาส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์หรือต้องกำหนดเป็นนโยบายท้องถิ่นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมสำหรับบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลป่าคลอกนั้นถือว่าได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดและดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และได้ผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลป่าคลอกอยู่ในระดับดี ผู้ศึกษายังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามหลักการมีส่วนร่วมและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อไป

สุชิน แสงละออ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนยี่สาร จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยเลือกศึกษาพื้นที่ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้จากการสำรวจภาคสนามร่วมกับการใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ประชาชนที่พักอาศัยในชุมชนยี่สารจำนวน 165 คน

โดยใช้มาตรวัดระดับแบบลิเคิร์ต ร่วมกับการใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูล

โดยผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนยี่สารมีระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชน ดังนี้ ในขั้นตอนการตัดสินใจประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ในขั้นตอนการดำเนินงานประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในขั้นตอนการรักษาผลประโยชน์ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และในขั้นตอนการประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งผลจากระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยมีผลทำให้องค์กรชุมชนขาดความเข้มแข็ง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนยี่สารพบว่า ในด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นแต่ยังมีการกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนปัจจัยภายในได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล วัฒนธรรมชุมชน ปัจจัยภายนอกได้แก่ นโยบายและแผนพัฒนาการมีส่วนร่วม รวมถึงความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกชุมชน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ ควรมีการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านบุคลากรและเงินทุนซึ่งจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการโดยชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน

พอลสตเดิลตัน (2011) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชน Sogoo, Bayan-Ulgii ประเทศมองโกเลีย ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในการควบคุมชุมชนและผลประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ได้สำรวจปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาชุมชนเล็กๆที่ห่างไกลในมองโกเลียตะวันตก ใช้การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ 100 คน อธิบายและวิเคราะห์ปัญหาในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนระยะยาวในพื้นที่ห่างไกลจำเป็นต้องมีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและการสนับสนุนอย่างยั่งยืนจากผู้นำชุมชนที่เชื่อถือได้ และจากความรู้ ความมุ่งมั่นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก วิธีการจะต้องได้รับการปรับแต่งให้เข้ากับสถานการณ์ในท้องถิ่นอย่างระมัดระวัง ประเด็นที่สำคัญของความกังวลคือ สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม และประเพณีที่จะสูญหายไป ซึ่งการรับรู้ถึงประโยชน์ขององค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นต่อชุมชน และความคาดหวังของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการศึกษาครั้งนี้

Yeboah Thomas (2013) ได้ศึกษา การประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เลือกสรรในเขต Brong-Ahafo ประเทศกานา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตการมีส่วนร่วมของชุมชนใน โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในเขตบองอาฮาโฟ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 281 คน รวมถึงสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน จำนวน 14 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการ และติดตามโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยทั่วไปลักษณะทางประชากรศาสตร์และสังคมของผู้ที่อยู่อาศัยไม่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน คือความเชื่อทางศาสนา การขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล เงินทุน ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และขาดความร่วมมือจากผู้พักอาศัยบางส่วน ข้อเสนอแนะ คือรัฐบาลควรริเริ่มโครงการกองทุนเงินขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสำหรับชุมชน นอกจากนี้รัฐบาลควรสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นโดยการปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐาน และการให้ความปลอดภัยแก่ชุมชน

ประจักษ์ วิฑูรเศรษฐ์ (2551) ศึกษาเรื่อง ผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร จากการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลนาสีนวน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหารจำนวน 350 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่า “ที” และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผู้วิจัยทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้มีการจ้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเอื้อประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญอยู่ในระดับมาก ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างเพศชาย กับ เพศหญิง โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศ ระหว่างกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา และกลุ่มอาชีพที่ต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เพราะขาดความร่วมมือจากผู้อยู่อาศัยบางส่วน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกกับแหล่งท่องเที่ยว จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญมากในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนยังถือเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนท้องถิ่น และยังทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชุมชนท้องถิ่นดีขึ้นด้วย

2.7.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สาทิศ สุขผ่องศรี (2543) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงในปัจจุบัน รวมทั้งแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิเคราะห์ปัญหาในด้านต่างๆของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น และเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนคีรีวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและอุทยานแห่งชาติเขาลวก ซึ่งอยู่ในบริเวณเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ โดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงเป็นผู้บริหารและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนปัจจุบันมี 3 รูปแบบ คือ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาลวก และศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่เกิดขึ้น ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอันเป็นข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ซึ่งแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวงควรดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนร่วมกับพหุภาคีที่เกี่ยวข้องจึงจะเหมาะสมทั้ง 4 ด้าน คือ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรม และกระบวนการ การจัดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

วีระศักดิ์ กราปัญญา (2554) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน-บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล รองนายกองจัดการบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู/อาจารย์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ตำบล และคณะกรรมการป่าชุมชน รวม 40 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ตำบล จำนวน 72 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมความคิดเห็นราษฎร

ผลการศึกษาพบว่า ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน-บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ มีศักยภาพเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎกติกา ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล ในด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนควรจัดการในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีผู้แทนของหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการ นอกจากนี้รูปแบบกิจกรรมควรเกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นหรือการประกอบอาชีพของชุมชน ควรพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยว เครือข่ายการท่องเที่ยว ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาและอุปสรรค ชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดการป่าชุมชน

ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2551) ได้ศึกษา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพังงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพังงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการแผนพัฒนาทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ ไว้ในแผนเดียวกัน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาสถิติคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการวางแผนเพื่อการพัฒนา

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีมาตรฐานระดับโลกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานให้เข้มแข็ง และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนโดยยึดหลักการพัฒนาตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน และเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

Ibarra-Michel, Ramos, Velarde (2018) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษาของสหกรณ์ใน Mazatlán, Sinaloa, Mexico การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดการชุมชนตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามวรรณกรรมที่ผ่านการทบทวน กรณีศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพได้กำหนดไว้ในเขตรักษาพันธุ์ในเรื่องนี้ การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างใช้เพื่อค้นหาการรับรู้ของสมาชิกชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยแสดงความคิดเห็นในเชิงบวกของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นตัวแทนของการพึ่งพาเหล่านี้สามารถสร้างการทำงานร่วมกันกับชุมชนในการพัฒนาการดำเนินงานและบูรณาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชนบทได้ การศึกษาก่อนหน้านี้ที่คล้ายกันซึ่งได้รับการบันทึกไว้ในบริบทต่าง ๆ มีผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน มันแสดงให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของผู้คนเพื่อจุดประสงค์ร่วมกันความปรารถนาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนหลายแห่งในการสร้างความร่วมมือจะไม่เป็นจริงหากไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้รับผิดชอบ พิสูจน์แล้วว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความยั่งยืนและความสำเร็จของกิจการ ในระยะยาวมันเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องชี้ให้เห็นข้อจำกัดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Roger, Bhatta (2013) ได้ศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: การตรวจสอบที่สำคัญของเขตอนุรักษ์อันนาปุระ ในประเทศเนปาล การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางว่าเป็นวิธีการที่สำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนา ในทางทฤษฎีแล้วมันเป็นภาพที่แสดงถึงวิธีการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนโดยการให้โอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนพื้นเมืองและอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและการศึกษาแก่ผู้มีส่วนได้เสียรวมถึงนักท่องเที่ยว พื้นที่อนุรักษ์อันนาปุระเป็นตัวอย่างของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาแบบบูรณาการในประเทศเนปาล ซึ่งได้นำการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหนึ่งในกลยุทธ์หลักในการลดความยากจนปกป้องทรัพยากรมรดกและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในชุมชนชนบท การเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการให้ประโยชน์บางอย่างได้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบหลายประการต่อชุมชนท้องถิ่นและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ (Nyaupane & Thapa, 2004) ได้ใช้กรอบของการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนเพื่อประสิทธิผลในการส่งเสริมผลประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นและสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวการตั้งถิ่นฐานตามแนวเขตรักษาพันธุ์อันนะปุระเช่น Dhampus, Landruk และหมู่บ้าน Ghandruk ได้รับการคัดเลือกเพื่อการตรวจสอบรายละเอียด มีการรวบรวมข้อมูลหลายวิธีและใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สนับสนุนโดยการสัมภาษณ์กับผู้นำท้องถิ่นและผู้กำหนดนโยบาย สํารวจครัวเรือนจากหมู่บ้าน พูดคุยกับนักท่องเที่ยว วิเคราะห์สถานการณ์ที่มีอยู่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

และการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในเนปาลและหรือเกี่ยวกับทิศทางในอนาคตสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สรุปได้ว่า การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ไม่เพียงแต่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว จัดกิจกรรม เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่แค่การท่องเที่ยวชมธรรมชาติ แต่ยังเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชาวชุมชนท้องถิ่นด้วย และที่สำคัญชาวชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี

2.7.3 การรับรู้

พัฒน์มณัฐ เพ็ชรมาตย์ (2561) ได้ศึกษา การรับรู้ทัศนภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในการมาเยือนจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย ทัศนภาพทางการท่องเที่ยว ทัศนภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ทัศนภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทัศนภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และทัศนภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานีในระดับมากที่สุด รวม 3 ประเด็น คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ไร่หว้าพระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญ วัดท่าซุง หลวงพ่อฤๅษีลิงดำและชมความงามของวัดท่าซุงองค์ประกอบของปัจจัยการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ที่สำคัญมากที่สุด คือปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและแหล่งข้อมูลมากที่สุดรองลงมาคือ ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตท้องถิ่น ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกันมีระดับการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 10 ด้านและมีระดับการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน 2 ด้านนักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวม 3 ด้านและมีระดับการรับรู้ต่อทัศนภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน 9 ด้าน

แรงจูงใจในการมาเยือนจังหวัดอุทัยธานีพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีแรงจูงใจในการมาเยือนจังหวัดอุทัยธานีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณารายด้าน พบว่า เพื่อพักผ่อนหย่อนใจอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เพื่อเห็นสิ่งแปลกใหม่ และเพื่อสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดอุทัยธานี ที่สำคัญที่สุด คือ

การพักผ่อนหย่อนใจและการสัมผัสธรรมชาติ รองลงมา คือ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการกระชับความสัมพันธ์ การวิปัสสนาและการดูแลสุขภาพและการทำบุญและซื้อของฝาก

Jarkko Saarinen (2010) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้การท่องเที่ยวท้องถิ่น : มุมมองของชุมชน ใน Katutura และ King Nehale Conservancy, นามิเบีย ผลการศึกษาพบว่า ในนามิเบียอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการใช้มากขึ้นเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม นโยบายของรัฐบาลเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้เน้นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือเชิงนโยบายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่าชุมชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวและมีการควบคุมและพัฒนาการปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวในระดับสูงพอสมควร ประโยชน์ของการท่องเที่ยว เพื่อให้สิ่งนี้เกิดขึ้นคนในท้องถิ่นจำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวและผลกระทบของการท่องเที่ยวในสภาพแวดล้อมประจำวัน บทความนี้กล่าวถึงมุมมองของชุมชนและการรับรู้การท่องเที่ยวในชุมชนสองกรณีศึกษาในนามิเบีย: Katutura ในวินด์ฮุกและ King Nehale Conservancy โดยสรุปว่าการทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงการท่องเที่ยวสามารถช่วยให้พวกเขากลายเป็นตัวแทนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแทนที่จะเป็นวัตถุที่มักจะถูกสร้างขึ้นในชุมชนรอบนอก และชุมชนชายขอบในแอฟริกาตอนใต้

Limpho Lekaota (2014) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทและความตระหนักของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท: กรณีศึกษาจากเลโซโท ผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจากหมู่บ้าน Ha Lejone มีการรับรู้มากที่สุดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามจากหมู่บ้าน Ha 'Mali และ Ha Lejone ยอมรับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แต่ผู้ตอบแบบสอบถามจากหมู่บ้าน Phelandaba โดยทั่วไปไม่เห็นด้วยว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน เนื่องจากพวกเขาระบุว่าไม่ได้รับการปรึกษาหารือในการวางแผนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวใด ๆ ผู้ตอบแบบสอบถามจากหมู่บ้าน Phelandaba ตกผลเกี่ยวกับผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในขณะที่ชาวฮาเลียมาลีไม่เห็นด้วยบางส่วนและ Ha Lejone ไม่เห็นด้วย ผู้ตอบแบบสอบถามจากทั้งสามหมู่บ้านต้องการการมีส่วนร่วมและอำนาจการตัดสินใจที่มากขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามควรมีการเตรียมการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมการศึกษาต่อเนื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดซึ่งสามารถส่งเสริมการรับรู้การท่องเที่ยวและการรับรู้ในเชิงบวกและทัศนคติต่อการท่องเที่ยว

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ สรุปได้ว่า การรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชาวชุมชนมีการรับรู้ในเชิงบวกเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงการท่องเที่ยวมากขึ้น และรับรู้ว่าตนเองยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2.7.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน

ปรัชญากรณ์ ไชยคช, ดวงธิดา พัฒโน, ธนภฤช สุวรรณ, นุกุล ชื่นพัก, และวรลักษณ์ ผลิต ศศิริวมล (2558) ได้ศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัด ปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนต้นหยงลูโละมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 8 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของ จังหวัดปัตตานี ที่มีประวัติศาสตร์นับร้อยปี ด้านวิถีชีวิตชุมชนได้ประกอบอาชีพการทำนาเกลือที่สืบ ทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในด้านของการบริการการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนได้จัดเตรียมยุวมัคคุเทศก์ ใไว้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และ โปรแกรมท่องเที่ยวภายในชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการฝึกอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่กลุ่มที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไว (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็น ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง โดยรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้าน สถานที่พักแรม ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและบริการเสริมอื่นๆ โดยเฉพาะทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ มีการ เดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ

สำหรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชนลำปางหลวง พบว่า ชุมชน มีความต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดทิศทางการ ท่องเที่ยว และมีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งองค์กรการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนใน ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงการร่วมรับ ผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยร่วมกันหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ลำปางหลวงจำนวน 2 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวนมัสการพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน สืบสานงานหัตถกรรมศิลป์ (โปรแกรมทัวร์ 1 วัน) เส้นทางที่ 2 เส้นทาง การ ท่องเที่ยวนมัสการพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เทศกาลงานแห่คว้าน (โปรแกรมทัวร์ 1 วัน)

Arcana, Wiweka (2015) ได้ศึกษา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หมู่บ้าน Ambengan, Buleleng Regency ประเทศบาห์ลี วัตถุประสงค์ของการวิจัยการศึกษาครั้งนี้ได้ระบุ หมู่บ้าน Ambengan ที่มีศักยภาพเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงชุมชนซึ่งประกอบด้วย การดึงดูด ความสามารถในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกกิจกรรมเสริมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน Ambengan การจัดการอยู่ใน

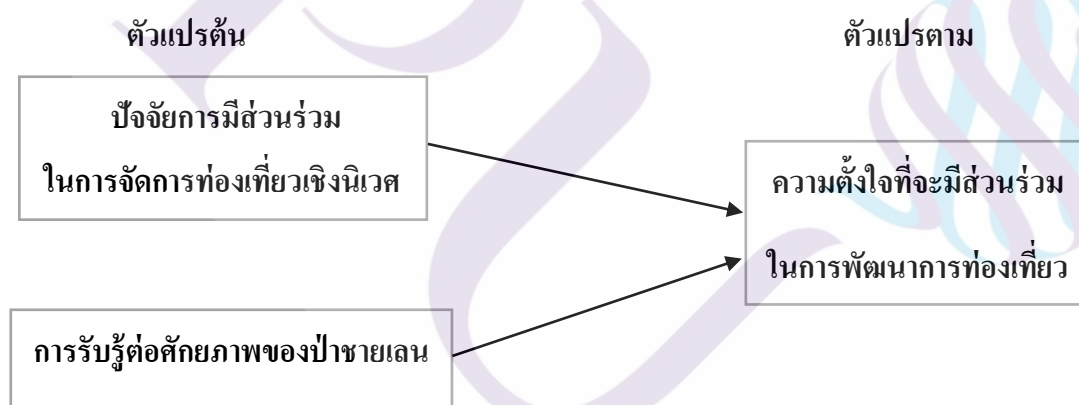
ระดับการมีส่วนร่วมของโทเค็นนิยิม (การแจ้งการปรึกษาและการปิดปาก) ของรัฐบาลชาว Ambengan ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และจากการพัฒนาแนวคิดของ CBT หวังว่ามันจะสามารถบรรลุผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในหมู่บ้าน Ambengan ได้ดีขึ้นและสอดคล้องกับลักษณะของหมู่บ้าน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน สรุปได้ว่า จากความคิดเห็นศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยรวมแล้ว ชุมชนส่วนใหญ่มีศักยภาพทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย ได้แก่ ด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักผ่อน ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและบริการเสริมอื่น ๆ แต่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และการฝึกอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่กลุ่มที่เกี่ยวข้อง

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด” มีกรอบแนวคิดงานวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วม และรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม และรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด โดยมุ่งศึกษาแนวคิด และรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการสำรวจวิธีดำเนินงาน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดในการศึกษามาเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้หลักการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบกัน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีการสำรวจศึกษานั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุดในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด โดยแจกแบบสอบถามให้คนในชุมชนท้องถิ่น บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทรอง จังหวัดตราด

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา ทางวิชาการ บทความ เว็บไซต์ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว และการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วม และรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ 2 บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

1) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวชุมชนท้องถิ่น ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งจากการที่ได้ค้นคว้าหาข้อมูลสถิติของคนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะจากเว็บไซต์ (ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย หรือ RECOFTC-Thailand, 2536) ได้ทราบจำนวนคนในชุมชนท้องถิ่นหมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะนั้น มีจำนวนคนในชุมชน 990 คน ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรกลุ่มนี้เพื่อนำมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane, 1960 (อัศวิน แสงพิบูล, 2556, น.154) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

$$\begin{aligned} \text{สูตรที่ใช้คำนวณมีดังนี้} \quad n &= \frac{N}{1+N(n)^2} \\ \text{เมื่อ} \quad n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{ขนาดของประชากร (990)} \\ e &= \text{ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (0.05)} \end{aligned}$$

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{990}{1+990(0.05)^2} \\ &= 284.48 \text{ คน} \end{aligned}$$

จากการคำนวณปรากฏว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างชาวชุมชนที่ผู้วิจัยต้องเก็บรวบรวมข้อมูล มีจำนวนทั้งสิ้น 284 คน

2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

โดยการวิจัยครั้งนี้ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบโอกาส หรือไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บแบบสอบถาม โดยการเดินเข้าตามบ้าน จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนแบบสอบถามที่ต้องการทั้งสิ้น 284 ชุด

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทรัง จังหวัดตราด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งให้ตอบตามตัวเลือกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคนในชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-end Questions) ให้เลือกตอบซึ่งมีลักษณะเป็น Checklist จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะจังหวัดตราด แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-end Questions) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 16 ข้อ ให้เลือกตอบตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ โดยกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมิน (อรวรรณ เกิดจันทร์, 2557, น.59) ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	ค่าประเมิน
มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด	5
มีระดับการมีส่วนร่วมมาก	4
มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	3
มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย	2
มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	1

ส่วนที่ 3 การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-end Questions) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 11 ข้อ ให้เลือกตอบตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ โดยกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมิน (ชรา สุขศิริ, 2559) ดังนี้

ระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยว	ค่าประเมิน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วยมาก	4
เห็นด้วย	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ส่วนที่ 4 ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close-end Questions) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 4 ข้อ ให้เลือกตอบตามระดับความสำคัญ 5 ระดับโดยกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินดังนี้

ระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจพัฒนาการท่องเที่ยว	ค่าประเมิน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5
เห็นด้วยมาก	4
เห็นด้วย	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้เกณฑ์การแบ่งระดับการหาช่วงกว้างของอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยคำนวณหาช่วงกว้างระหว่างชั้นตามหลักการเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2542) ดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

จะได้ช่องระหว่างชั้นเท่ากับ 0.80 คะแนน แล้วนำมาจัดช่วงค่าเฉลี่ยและเกณฑ์ความหมายของระดับค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้

ดังนั้นเกณฑ์เฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน กำหนดได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

เกณฑ์เฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยว กำหนดได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

และเกณฑ์เฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว กำหนดได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วม และรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ บทความ เว็บไซต์ของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือคนในชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทรอง อำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือในนามมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ไปยังผู้นำชุมชนของหมู่บ้านท่าระแนะ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

3.4.2 ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังผู้นำชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

3.4.3 ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แจกแบบสอบถามชาวชุมชนท้องถิ่น หมู่ที่ 2 บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทรง จังหวัดตราด จำนวน 284 ชุด

3.4.4 ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสมบูรณ์แล้ว ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว จะออกมาเป็นรูปแบบของค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยเมื่อทราบค่าสถิติแล้วผู้วิจัยจะนำไปสรุปผลในรูปแบบของตารางแสดงข้อมูลประเภทบรรยาย

3.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เพื่อนำไปสรุปเกี่ยวกับประชากรที่ศึกษา ซึ่งใช้สถิติขั้นสูงในการประมวลผล โดยในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงอนุมาน ในการทดสอบสมมติฐาน และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อจำแนกการมีส่วนร่วม และระดับการรับรู้ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยพิจารณาจากค่า Eigenvalue ใช้สถิติ Factor Analysis

2. การวัดการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน โดยพิจารณาค่าขนาดอิทธิพล (หรือค่าเบต้า) เพื่อค้นหาปัจจัยการมีส่วนร่วม ที่มีอิทธิพลต่อระดับความตั้งใจ ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อนใช้สถิติแบบ Multiple Regression

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถานภาพโดยทั่วไปของชาวมุขชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวมุขชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
3. การรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของมุขชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
4. ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของมุขชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

4.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพโดยทั่วไปของชาวมุขชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

จากการวิเคราะห์สถานภาพโดยทั่วไปของชาวมุขชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการพำนักในมุขชน และรายได้เฉลี่ยทั้งครอบครัวต่อเดือน ได้ผลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการพำนักในชุมชน และรายได้เฉลี่ยทั้งครอบครัวต่อเดือน

n = 284

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	125	44.00
หญิง	159	56.00
รวม	284	100.00
2. อายุ		
18 – 25 ปี	32	11.27
26 – 35 ปี	72	25.35
36 – 45 ปี	180	63.38
รวม	284	100.00
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	97	34.15
มัธยมศึกษา	116	40.85
อนุปริญญา หรือปวช./ปวส.	46	16.20
ปริญญาตรี	25	8.80
รวม	284	100.00
4. อาชีพ		
นักเรียน นักศึกษา	15	5.29
รับราชการ	13	4.58
พนักงานบริษัทเอกชน	34	11.97
ธุรกิจส่วนตัว	71	25.00
เกษตรกร	66	23.24
รับจ้าง	85	29.93
รวม	284	100.00
5. รายได้		
ไม่เกิน 10,000 บาท	166	58.45
10,001 – 20,000 บาท	91	32.04
20,001 – 30,000 บาท	20	7.04
30,001 – 40,000 บาท	5	1.76
สูงกว่า 40,000 บาท	2	.70
รวม	284	100.00

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. ระยะเวลาในการพำนัก		
ไม่เกิน 3 ปี	11	3.87
3-5 ปี	7	2.46
6-10 ปี	10	3.52
11-20 ปี	10	3.52
21 ปี ขึ้นไป	246	86.62
รวม	284	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 63.38 การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 40.85 มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 29.93 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 58.45

4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน บ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ตารางที่ 4.2 ระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ลำดับ	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1.	ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม	2.88	0.678	ปานกลาง
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว	2.71	0.698	ปานกลาง
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยว	2.63	0.693	ปานกลาง
4.	ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน	2.46	0.767	น้อย
5.	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว	2.32	0.787	น้อย

ลำดับ	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
6.	ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น โบปบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก่ผู้มาเยือน	2.27	0.765	น้อย
7.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการย้อมผ้า หรือทำอาหาร	2.21	0.793	น้อย
8.	ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน	2.22	0.813	น้อย
9.	ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว	2.32	0.881	น้อย
10.	ท่านมีส่วนร่วมในการตีป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่างๆ ในป่าชายเลน	2.22	0.813	น้อย
11.	ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ	3.16	1.054	ปานกลาง
12.	ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก	2.20	0.800	น้อย
13.	ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	2.20	0.843	น้อย
14.	ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะบูน	2.21	0.839	น้อย
15.	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปูคืนสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพรร้อยรู	2.25	0.943	น้อย
16.	ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ	2.21	0.925	น้อย
รวม		2.41	0.660	น้อย
Cronbach's Alpha Reliability		.963		
Number of items		16		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อใน 3 อันดับแรก พบว่า การมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะมากที่สุด ($\bar{x} = 3.16$) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาใน

พื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ($\bar{x} = 2.88$) และการมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว ($\bar{x} = 2.71$) การวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ในแบบสอบถามทั้งหมดได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.963

ตารางที่ 4.3 ค่า Bartlett's Test of Sphericity ของ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

KMO and Bartlett's Test of Sphericity	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	.942
Approx. Chi-Square	5609.768
df	120
Sig.	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) เท่ากับ .942 ซึ่งมากกว่า 0.50 สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีความเหมาะสมและสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ค่าประมาณการทางสถิติของ Chi-Square = 5609.768 และค่า Significant = .000 น้อยกว่า 0.05 สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 1 ตัวแปรนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

ตารางที่ 4.4 ค่า Total Variance Explained ของตัวแปรที่ใช้สำหรับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared			Rotation Sums of Squared		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10.805	67.530	67.530	10.805	67.530	67.530	6.233	38.958	38.958
2	1.477	9.234	76.765	1.477	9.234	76.765	6.049	37.807	76.765
3	.811	5.067	81.831						
4	.689	4.307	86.138						
5	.432	2.700	88.838						
6	.304	1.901	90.738						
7	.270	1.691	92.429						
8	.228	1.423	93.852						
9	.190	1.189	95.041						
10	.177	1.105	96.146						
11	.152	.949	97.095						
12	.129	.805	97.900						
13	.126	.789	98.689						
14	.090	.559	99.248						
15	.086	.537	99.785						
16	.034	.215	100.000						

Extraction Method : Principal Component Analysis

จากตารางที่ 4.5 แสดงถึง ค่า Total Variance Explained ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า จากจำนวนตัวแปรต่าง ๆ ทั้งหมด 16 ตัวแปรนั้น สามารถจัดได้เป็นจำนวน 2 Factors โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบนั้น Factor ที่ 1 นั้นมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งสามารถอธิบายได้ถึงความแปรปรวนของชุดข้อมูล = ร้อยละ 38.958, Factor ที่ 2 = ร้อยละ 37.807

ตารางที่ 4.5 แสดงข้อมูลการจำแนกองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

การมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมรับ ผลประโยชน์ และการจัดการ สิ่งแวดล้อม	การมีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาที่เกิด จากการท่องเที่ยว
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชม แหล่งท่องเที่ยว	.924	
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก	.917	
ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับ นักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยว ไปชมลานตะบูน	.917	
ท่านมีส่วนร่วมในการติดป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ ในป่าชาย เลน	.913	
ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะใน แหล่งท่องเที่ยว	.899	
ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อย ปูคืนสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพรร้อยรู	.894	
ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จาก ป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ	.870	
ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน	.850	
ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้ รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ	.426	
ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการ กับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว		.896
ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่ง ท่องเที่ยว		.886

ตารางที่ 4.5 (ต่อ) ข้อมูลการจำแนกองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

การมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วมรับ ผลประโยชน์ และการจัดการ สิ่งแวดล้อม	การมีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาที่เกิด จากการท่องเที่ยว
ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาใน ชุมชน		.872
ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม		.866
ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความแออัดใน แหล่งท่องเที่ยว		.857
ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก ให้นักท่องเที่ยว เช่น ใบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก่ผู้มาเยือน		.857
ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับ นักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการข้อมผ้า หรือทำอาหาร		.833
Eigen Values	10.805	1.477
Percentage of variance	43.880	20.194
Curmulative variance	43.880	64.074
Cronbach's alpha	.945	.944
Number of item (total = 16)	9	7
Total Variance Explained	76.765	

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นผลของการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้ง 16
ปัจจัย ด้วยวิธีการหมุนแกนองค์ประกอบแบบ Orthogonal Rotation ด้วยวิธีวิริแม็กซ์ (Varimax)
ผลการวิเคราะห์พบว่า ทั้ง 16 ปัจจัยสามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ โดยมีค่าความ
แปรปรวนของทั้ง 2 องค์ประกอบร้อยละ 76.765

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (Eigen Values = 10.805) คือ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของ การมีส่วนร่วม ได้แก่ ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว (.824) และท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก (.824) รองลงมา คือ ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะกวน (.800) ท่านมีส่วนร่วมในการคิดป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ ในป่าชายเลน (.772) ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว (.753) ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปลาค้นสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพร ร้อยธนู (.704) ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ (.693) และท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน (.693) ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ (.642) ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการย้อมผ้า หรือทำอาหาร (.617) ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ไบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก้วผู้มาเยือน (.528) ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว (.503) ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน (.369) และท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (.329)

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมอันดับที่สอง (Eigen Values = 1.477) คือ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว (.893) ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยว (.863) ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน (.805) ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (.799) ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว (.726) ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ไบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก้วผู้มาเยือน (.682) และท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการย้อมผ้า หรือทำอาหาร (.637)

ตารางที่ 4.6 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบที่ 1

องค์ประกอบที่ 1 : การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และดำเนินงาน	จำนวน (N)	\bar{x}	S.D.
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว	284	2.20	.843
ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก	284	2.20	.800
ท่านได้มีอาชีพเสริมจากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะบูน	284	2.21	.839
ท่านมีส่วนร่วมในการตีป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ ในป่าชายเลน	284	2.22	.813
ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว	284	2.32	.881
ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปูคืนสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพรร้อยรู	284	2.25	.943
ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ	284	2.21	.925
ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน	284	2.22	.813
ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนง	284	3.16	1.054
รวม	284	2.33	
Cronbach's Alpha Reliability		.945	
Number of items		9	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.33 สามารถอธิบายด้วย 9 ตัวแปร คือ ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับนักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไปชมลานตะบูน ท่านมีส่วนร่วมในการตีป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่าง ๆ ในป่าชายเลน ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปูคืนสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพรร้อยรู ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ ท่านมีส่วนร่วมในการนำ

นักท่องเที่ยวยุคใหม่ป้าชายเลน และท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป้าชายเลนบ้านท่าระแนะ

ตารางที่ 4.7 Factor Loading ขององค์ประกอบที่ 2

องค์ประกอบที่ 2 : การมีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ปัญหา	จำนวน (N)	\bar{x}	S.D.
ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว	284	2.71	.698
ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว	284	2.63	.693
ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน	284	2.46	.767
ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป้าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม	284	2.88	.678
ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว	284	2.32	.787
ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ใบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำแก่ผู้มาเยือน	284	2.27	.765
ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการข้อมผ้า หรือทำอาหาร	284	2.21	.793
รวม	284	2.50	
Cronbach's Alpha Reliability		.944	
Number of items		7	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.50 สามารถอธิบายด้วย 7 ตัวแปร คือ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป้าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ใบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำแก่ผู้มาเยือน และท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการข้อมผ้า หรือทำอาหาร

4.3 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ตารางที่ 4.8 การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ลำดับ	การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับการรับรู้
1.	มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของลานตะบูน	3.35	0.566	ปานกลาง
2.	ลานตะบูน (ป่าดึกดำบรรพ์) เป็นสถานที่ที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว	3.40	0.619	ปานกลาง
3.	มีป่าดึกดำบรรพ์ที่มีลานตะบูนขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย	3.56	0.828	มาก
4.	เป็นพื้นที่ป่าที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ และความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ	3.36	0.542	ปานกลาง
5.	เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่น และอากาศที่บริสุทธิ์	3.38	0.521	ปานกลาง
6.	ทรัพยากรป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์เป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าของชุมชน	3.38	0.585	ปานกลาง
7.	การมีป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์ในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกรู้จักบ้านท่าระแนะ	3.49	0.754	มาก
8.	ป่าดึกดำบรรพ์(ลานตะบูน)จะดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีรายได้	3.27	0.492	ปานกลาง
9.	ลานตะบูนมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย	3.58	0.826	มาก
10.	ป่าชายเลนทำให้มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์	3.36	0.536	ปานกลาง
11.	สิ่งแวดล้อม สัตว์ และพืชในป่าชายเลนคือสิ่งที่มีค่าต่อชุมชน	3.37	0.531	ปานกลาง
การรับรู้ต่อศักยภาพโดยรวม		3.41	0.542	มาก
Cronbach's Alpha Reliability		.965		
Number of items		11		

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่รับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีลานตะบูนเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.56 รองลงมา คือ ป่าดึกดำบรรพ์ที่มีลานตะบูนขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.56 และการมีป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์ในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกรู้จักบ้านท่าระแนะ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.48 ส่วนประเด็นที่รับรู้ในระดับปานกลาง คือ ลานตะบูน (ป่าดึกดำบรรพ์) เป็นสถานที่ที่ดึงดูดใจแก่บุคคลภายนอก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.40 รองลงมา คือ เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่น และอากาศที่บริสุทธิ์ และทรัพยากรป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์เป็นสิ่งที่มีความค้ำของชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.38

4.4 ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ตารางที่ 4.9 ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

n = 284

ลำดับ	ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความตั้งใจ
1	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	3.15	0.467	ปานกลาง
2	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น	3.15	0.462	ปานกลาง
3	ข้าพเจ้ายินดีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยว	3.14	0.467	ปานกลาง
4	ข้าพเจ้าอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	3.14	0.459	ปานกลาง
ความตั้งใจรวม		3.14	0.444	ปานกลาง
Cronbach's Alpha Reliability		.970		
Number of items		4		

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่มีระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดอยู่

ในระดับปานกลางในทุกประเด็น โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.16

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์การถดถอยของปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

Dependent Variables :	Intention to Participate in Eco-tourism Development			
	Factors of Participation 1, Factors of Participation 2, Perception of			
Independent Variables :	Potential			
Prediction : Goodness – of - fit				
Multiple R	0.737			
R Square	0.544			
Adjusted R Square	0.495			
Standard Error	0.31554			
	<u>Degree of Freedom</u>	<u>Sum of Square</u>	<u>Mean Square</u>	
Regression	27	30.351	1.124	
Residual	256	25.489	0.100	
F = 11.290	Sig F = .000			
Durbin – Watson	2.025			
Explanation : Variable in the Equation				
<u>Independent Variable</u>	<u>Unstandardized Coefficients (B)</u>	<u>Standardized Coefficients (Beta)</u>	<u>T-value</u>	<u>Sig.</u>
Factors of Participation 1	0.259	0.122	21.272	0.000
Factors of Participation 2	0.103	0.169	6.163	0.000
Perception of potential	0.105	0.181	5.837	0.000

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว จากสมการ

สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวจะเพิ่ม .259 หน่วย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

ในส่วนของสมมติฐานข้อที่ 3 นี้ มีตัวแปรต้น คือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลน และตัวแปรตาม คือ ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดไม่แตกต่างกัน

H_1 : ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ค่าน้อยกว่า 0.05 และถ้าปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) จะยอมรับสมมติฐานรอง (H_1)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. สถานภาพโดยทั่วไปของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
2. การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
3. การรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด
4. ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด จำนวน 284 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Convenience Sampling) จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า T-test การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Regression) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ผลการวิจัยซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพโดยทั่วไปของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดสามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 สรุปข้อมูลสถานภาพโดยทั่วไปของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่าจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 63.38 การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 40.85 มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 29.93 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 58.45

5.1.2 สรุปข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ผลการวิจัยระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการ

จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่า ชาวชุมชนบ้านท่าระแนะนั้น มีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.16 รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 และมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.71 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดที่อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.20 โดยตัวแปรการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ทั้ง 16 ตัวแปรที่ได้จากการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถแบ่งองค์ประกอบได้ทั้งหมด 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และรับผลประโยชน์สามารถอธิบายด้วย 9 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามประเมินผลสามารถอธิบายด้วย 7 ตัวแปร ซึ่งทั้ง 2 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 78.632 ของความแปรปรวนทั้งหมด โดยองค์ประกอบที่ 1 มีความแปรปรวนมากที่สุดเท่ากับ 11.267 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 70.418 และองค์ประกอบที่ 2 มีความแปรปรวนเท่ากับ 1.314 สามารถอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 8.214

5.1.3 สรุปข้อมูลการเปรียบเทียบการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด จาก เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ที่ท่าระแนะ จากชาวชุมชนบ้านท่าระแนะ

ผู้วิจัยจำแนกชาวชุมชนบ้านท่าระแนะตามกลุ่มเพศ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาย และกลุ่มหญิงอายุออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุ 18 – 35 ปี และกลุ่มอายุ 36 – 46 ปีขึ้นไป ตามกลุ่มระดับการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ ระดับการศึกษาปกติ และระดับปริญญา ตามกลุ่มระยะเวลาการอาศัยอยู่ที่ท่าระแนะ 2 กลุ่ม ได้แก่ ระยะเวลาในการพำนัก น้อยกว่า 10 ปี และระยะเวลาในการพำนัก 10 ปีขึ้นไป โดยผลการวิจัยด้านการเปรียบเทียบการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดของชาวชุมชนทั้งสองกลุ่มเพศ สองกลุ่มระดับการศึกษา สองกลุ่มระดับการศึกษา และสองกลุ่มระยะเวลาในการพำนัก พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นสองกลุ่มอายุที่มีค่า Sig. เท่ากับ .110 ซึ่งมีความมากกว่า 0.05

ผลการวิจัยระดับการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 284 คน ส่วนใหญ่รับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีลานตะบูนเพียงแห่ง

เดียวในประเทศไทย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.58 รองลงมา คือ ป่าดึกดำบรรพ์ที่มีลานตะบูนขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.56 และการมีป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์ในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกรู้จักบ้านท่าระแนง คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.48 ส่วนประเด็นที่รับรู้ในระดับปานกลาง คือ ลานตะบูน (ป่าดึกดำบรรพ์) เป็นสถานที่ที่ดึงดูดใจแก่บุคคลภายนอก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.40 รองลงมา คือ เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่น และอากาศที่บริสุทธิ์ และทรัพยากรป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์เป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่าของชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.38

5.1.4 สรุปข้อมูลการเปรียบเทียบความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด จาก เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอาศัยอยู่ที่ท่าระแนง จากชาวชุมชนบ้านท่าระแนง

ผู้วิจัยจำแนกชาวชุมชนบ้านท่าระแนงตามกลุ่มเพศ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาย และกลุ่มหญิงอายุออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุ 18 – 35 ปี และกลุ่มอายุ 36 – 46 ปีขึ้นไป ตามกลุ่มระดับการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ ระดับการศึกษาปกติ และระดับปริญญา ตามกลุ่มระยะเวลาการอาศัยอยู่ที่ท่าระแนง 2 กลุ่ม ได้แก่ ระยะเวลาในการพำนัก น้อยกว่า 10 ปี และระยะเวลาในการพำนัก 10 ปีขึ้นไป โดยผลการวิจัยด้านการเปรียบเทียบระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราดของชาวชุมชนทั้งสองกลุ่มเพศ สองกลุ่มอายุ สองกลุ่มระดับการศึกษา สองกลุ่มระดับการศึกษา และสองกลุ่มระยะเวลาในการพำนัก พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราด พบว่า ชาวชุมชนบ้านท่าระแนงนั้นมีระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนง จังหวัดตราดอยู่ในระดับปานกลาง เพราะการท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และการท่องเที่ยวชุมชนทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.15 รองลงมา คือ ข้าพเจ้ายินดีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยว และข้าพเจ้าอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.14

ผลการวิจัยด้านการเปรียบเทียบปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว สามารถอธิบายการปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชุมชนบ้านท่าระแนง ($F = 11.290$, $Sig = .000$) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ .737 ค่าสัมประสิทธิ์ในการทำนาย (R Square) เท่ากับ .544 ค่าสัมประสิทธิ์ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .495 และค่าการคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) เท่ากับ .316 และค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ทั้งตัวแปรปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชาย

เลนของชุมชนบ้านท่าระแนะ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าระแนะ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีประเด็นที่เป็นข้อตรวจพบที่มาอธิบายดังนี้

5.2.1 ผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่า ชาวชุมชนบ้านท่าระแนะมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด อยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จักป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และการมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดที่อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งตัวแปรการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ทั้ง 16 ตัวแปรที่ได้จากการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถแบ่งองค์ประกอบได้ทั้งหมด 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและรับผลประโยชน์ และองค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามประเมินผลที่ได้จากการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีขององค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544) ที่ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนนั้นถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือกลุ่มที่ดำเนินงานก็ต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มที่สนใจในการวางแผนก็จะร่วมติดตามประเมินผลด้วย ซึ่งการที่ชาวชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดนั้นย่อมต้องมองเห็นว่าตนจะได้รับประโยชน์ใดบ้างจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ที่อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งยังมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย ในประเด็นการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว

5.2.2 ผลจากการศึกษาการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่า ชาวชุมชนบ้านท่าระแนะส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด มีลานตะบูนเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย รองลงมา คือ ป่าดึกดำบรรพ์ที่มีลานตะบูนขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และการมีป่าชายเลนและป่าดึกดำบรรพ์ในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกรู้จักบ้านท่าระแนะ ส่วนประเด็นที่รับรู้ในระดับปานกลาง คือ ลานตะบูน (ป่าดึกดำบรรพ์) เป็นสถานที่ที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวรองลงมา คือ เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่น และอากาศที่บริสุทธิ์ และทรัพยากรป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญของชุมชน

ผลที่ได้จากการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญากรณ์ ไชยคช, ดวงธิดา พัฒโน, ธนกฤช สุวรรณ, นุศุล ชื่นพิง, และวรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล (2558) ที่ได้ศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี งานวิจัยของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไว (2559) ที่ศึกษาเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และงานวิจัยของ Arcana, Wiweka (2015) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หมู่บ้าน Ambengan, Buleleng Regency ประเทศบาหลี โดยจากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวนี้พบว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยรวมแล้ว มีการรับรู้หรือทราบถึงศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในระดับมากในด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวว่า จุดเด่นที่เป็นสิ่งดึงดูดใจคืออะไร เช่นเดียวกับชุมชนบ้านท่าระแนะที่ส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด คือ มีลานตะบูนเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ส่วนด้านอื่น ๆ นั้น ชาวชุมชนยังไม่เกิดการรับรู้มากนัก

5.2.3 ผลจากการศึกษาความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด พบว่า ชาวชุมชนบ้านท่าระแนะมีระดับความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะในระดับปานกลาง โดยหากต้องการให้ชาวชุมชนบ้านท่าระแนะมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นนั้น ควรต้องส่งเสริมให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และมีการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนเพิ่มมากขึ้นให้รับรู้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ทั้งยังยินดีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยว และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพราะทั้ง 2 ปัจจัยข้างต้นนั้นต่างมีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของของชุมชนบ้านท่าระแนะ

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลจากการศึกษาที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชาวชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งยังมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย ในประเด็นการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหารทะเลสด บริการที่พัก และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันทรงจึงควรจูงใจให้ชาวชุมชนมองเห็นว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดสิ่งจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วม จากการที่การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนนั้นถูกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือกลุ่มที่ดำเนินงานที่ต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มที่สนใจในการวางแผนก็จะร่วมติดตามประเมินผลด้วย

2. ผลจากการศึกษาที่พบว่า การรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราดนั้นส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับมาก ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ คือมีลานตะบูนเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งเป็นการรับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดีว่าชาวชุมชนบ้านท่าระแนะมีความสนใจในสภาพแวดล้อมของชุมชนตนเอง และรู้ว่าสิ่งใดที่เป็นจุดเด่นทางการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นที่สามารถสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนได้ ทั้งนี้การจะพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้เพิ่มสูงขึ้นนั้นชาวชุมชนยังต้องมีการรับรู้ในมิติด้านอื่นๆในระดับที่มากด้วย ซึ่งผลจากการศึกษานั้นพบว่าชาวชุมชนยังคงรับรู้ประเด็นอื่นๆที่มีความสำคัญในระดับปานกลาง

3. ผลจากการศึกษาที่พบว่าความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด อยู่ในระดับปานกลาง เพราะการท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และการท่องเที่ยวชุมชนทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคันทรงควรสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม โดยการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยว ดังนั้นแล้วจึงจะส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการพัฒนาให้เพิ่มขึ้นด้วย

4. ผลจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนของชุมชนบ้านท่าระแนะ ต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าระแนะ พบว่า การมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่าการรับรู้ ซึ่งหมายความว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ปัญหา มีความสำคัญต่อความตั้งใจจะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหา เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในส่วนจากรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนบ้านท่าระแนะ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ร่วมกันคิดและวางแผนเพื่อการรับผลประโยชน์ร่วมกัน
2. ควรมีการวิจัยเพื่อการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าระแนะอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวทางในการติดตามและประเมินผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นในอนาคต

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชรินทร์พรรณ อะสีดิรัตน์. (2553) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับวิถีชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

อรวรรณ เกิดจันทร์. (2557) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ธรา สุขศิริ . (2559) แรงจูงใจและทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อคุณลักษณะด้านสภาพแวดล้อมและ การจัดการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. เข้าถึงจาก <http://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand>

กุลจิรา เสวตลักษณ์จินดา. (2555) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย. เข้าถึงจาก

<https://www.recoftc.org/sites/default/files/public/publications/resources/recoftc0000266-0001th.pdf>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เข้าถึงจาก

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=27&chap=3&page=t27-3-infodetail01.html>

จิรัชยา บุญไตร, คุณ โทจันทร์. (2554) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหาดบึงเกลือ. (สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- รุ่งตะวัน เกิดโกคา. (2553) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี. (สาขา
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต การจัดการสิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนิค้ำ
อรทัย พระทัด. (2558) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์
กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คมลักษณ์ สงทิพย์. (2557) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
จริยาภรณ์ เจริญชีพ. (2560) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา
ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. วารสารสารสนเทศ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2.
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งน้ำพุร้อน
หนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี. (2561) การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ 2
พัฒมณัฐ เพ็ชรมาตย์. (2561) การรับรู้ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของ
นักท่องเที่ยวชาวไทยในการมาเยือนจังหวัดอุทัยธานี. การประชุมวิชาการเสนอ
ผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 “Graduate School Conference 2018”. มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต
วิภา ศรีระนุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน อำเภอบางค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.
วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. การวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วรวัลย์ สัจจาภิรัตน์, กฤษ จริน โท. (2556) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนทุ่ง
เพลตำบลม่น อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ภาษาอังกฤษ

Paul Stapleton. (2011) The community Participation process in ecotourism development : A case study of the community of Sogoog, Bayan-Ulgii, Mongolia. The Education University of Hong Kong.

Yeboah Tomas. (2013) Assessing community participation in selected ecotourism projects in the Brong- Ahafo Region, Ghana. Sunyani Polytechnic, School of Applied Science and Technology, Department of Hospitality and Tourism Management, P.O.Box206, Sunyani, Ghana.

Juan Pedro Ibarra-Michel, Jorge Ramos, Monica Velarde. (2018) Community-Based Ecotourism Management : The Case of a Cooperative in Mazatlan, Sinaloa, Mexico. Czech Journal of Tourism (155-170)

Chan Roger, Kishan Datta Bhatta. (2013) Tourism Development in Annapurna Conservation Area.

Jarkko Saarinen. (2010) Local Tourism Awareness : Community Views in Katutura and King Nehale Conservacy, Namibia.

Limpho Lekaota (2014). Perceptions on Local Communities' Role and Awareness in Rural Tourism Development : A Case Study From Lesotho. Faculty of Economic and Management Sciences at the University of Pretoria.

Komang Trisna Pratiwi Arcana, Kadek Wiweka (2015). The potential Development of Community Based Tourism at Ambengan Village, Buleleng Regency, Bali. Article The International Bali Institute of Tourism.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามภาษาไทย

ชุดที่.....

แบบสอบถามวิจัย

เรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วม
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ เป็นการหาข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมและการรับรู้ต่อศักยภาพ ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถาม และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของคนในชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ส่วนที่ 2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ
จังหวัดตราด

ส่วนที่ 3 การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

ส่วนที่ 4 ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

นางสาวชุตินา ขำน้อย

นักศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคลของคนในชุมชนท้องถิ่นบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

- 1) ชาย 2) หญิง

2. อายุ

- 1) 18 – 25 ปี 2) 26 – 35 ปี
 3) 36 – 45 ปี 3) 46 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษาสูงสุดที่ท่านได้รับ

- 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษา
 3) อนุปริญญา ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า 4) ปริญญาตรี
 5) สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

- 1) นักเรียน นักศึกษา 2) รับราชการ
 3) พนักงานบริษัทเอกชน 4) ธุรกิจส่วนตัว
 5) เกษตรกร 6) รับจ้าง
 7) อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่าน หรือของครอบครัวของท่าน กลุ่ม 1

(ไม่เกิน 10,000) กลุ่ม 0 (10,000 ขึ้นไป)

- 1) ไม่เกิน 10,000 บาท 2) ตั้งแต่ 10,001 – 20,000 บาท
 3) 20,001 – 30,000 บาท 4) 30,001 – 40,000 บาท
 5) สูงกว่า 40,000 บาท

6. ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านท่าระแนะเป็นเวลานานเท่าใด

กลุ่ม 1 (10 ปี) กลุ่ม 0 (มากกว่า 10 ปี)

- 1) ไม่เกิน 3 ปี 2) 3-5 ปี
 3) 6-10 ปี 4) 11-20 ปี
 5) 21 ปี ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 : ปัจจัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ

จังหวัดตราด

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ข้อ	รายการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1.	ท่านได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ต่อปัญหาในพื้นที่ท่องเที่ยวป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม					
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่พบในพื้นที่ท่องเที่ยว					
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดในแหล่งท่องเที่ยว					
4.	ท่านมีส่วนร่วมโดยเข้าไปลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน					
5.	ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความแออัดในแหล่งท่องเที่ยว					
6.	ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น โบบริการที่จอดรถ ห้องน้ำ แก่ผู้มาเยือน					
7.	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สาธิตการย้อมผ้า หรือทำอาหาร					
8.	ท่านมีส่วนร่วมในการนำนักท่องเที่ยวชมป่าชายเลน					
9.	ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม เช่น เก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยว					
10.	ท่านมีส่วนร่วมในการตีป้ายเพื่อสื่อความหมาย เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อต้นไม้ต่างๆในป่าชายเลน					

ข้อ	รายการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
11.	ท่านมีส่วนร่วมในการบอกต่อบุคคลภายนอกให้รู้จัก ป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ					
12.	ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ขาย อาหารทะเลสด บริการที่พัก					
13.	ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่ง ท่องเที่ยว					
14.	ท่านได้มีอาชีพเสริม จากการขายอาหารทะเลให้กับ นักท่องเที่ยว และการบริการเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวไป ชมลานตะบูน					
15.	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น ปลูกป่าชายเลน ปล่อยปู คืนสู่ธรรมชาติ ปลูกสมุนไพรร้อยรู					
16.	ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้ประโยชน์ จากป่าชายเลน เช่น การจับสัตว์น้ำ					

ส่วนที่ 3 : การรับรู้ต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยว				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง 5	เห็นด้วย มาก 4	เห็นด้วย 3	ไม่เห็น ด้วย 2	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง 1
1.	มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของลานตะบูน					
2.	ลานตะบูน (ป่าดึกดำบรรพ์) เป็นสถานที่ที่ดึงดูดใจ แก่นักท่องเที่ยว					
3.	มีป่าดึกดำบรรพ์ที่มีลานตะบูนขนาดใหญ่ที่สุดใน ประเทศไทย					
4.	เป็นพื้นที่ป่าที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ และความ สมบูรณ์ของระบบนิเวศ					
5.	เป็นพื้นที่ที่มีความร่มรื่น และอากาศที่บริสุทธิ์					
6.	ทรัพยากรป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์เป็นสิ่งที่มีความ ค่าของชุมชน					

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยว				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
		5	4	3	2	1
7.	การมีป่าชายเลน และป่าดึกดำบรรพ์ในพื้นที่ทำให้นักท่องเที่ยวและคนภายนอกรู้จักบ้านท่าระแนะ					
8.	ป่าดึกดำบรรพ์(ลานตะบูน)จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ชุมชนมีรายได้					
9.	ลานตะบูนมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย					
10.	ป่าชายเลนทำให้มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์					
11.	สิ่งแวดล้อม สัตว์ และพืชในป่าชายเลนคือสิ่งที่มีค่าต่อชุมชน					

ส่วนที่ 4 : ความตั้งใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ

จังหวัดตราด

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจพัฒนาการท่องเที่ยว				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
		5	4	3	2	1
1.	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น					
2.	การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น					
3.	ข้าพเจ้ายินดีที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนการท่องเที่ยว					
4.	ข้าพเจ้าอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว					

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

สรุปค่า Reliability ของแบบสอบถาม

(Output จาก SPSS)

สรุปค่า Reliability ของแบบสอบถาม (Output จาก SPSS)

Reliability

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.314	6

ชื่อ-นามสกุล	ประวัติผู้เขียน ชุตติมา ขำน้อย
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2560 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว 11 หมู่ 1 ตำบลวังตะเคียน อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด 23130

ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ รางวัลหรือทุนการศึกษาเฉพาะที่สำคัญ (ถ้ามี)

ชุตติมา ขำน้อย และ เลิศพร ภาระสกุล. (2564). การวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนและความตั้งใจมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนบ้านท่าระแนะ จังหวัดตราด. ในการประชุมวิชาการเครือข่ายด้านการจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับชาติ ครั้งที่ 6 “การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน: ความท้าทายใหม่” (น. 432-441) สืบค้นจาก

<http://ms.su.ac.th/mssuconf/downloadfile/?file=oJM3MRkjoF5aZUDlnGE4YKOcoJS3nRkHoF1aAUDknGW4YKOyoJk3nHkzoF9aMKEfnJy4MaNioKq3MRjioJEaLKEinJk4pUO1oF93MxkhoJ9aL3E1nKA4p3OgoF93qRkhoJlaoKEynJq4LKOhoJS3oHjioJlaoKEinJu4YjWewEb3QWewEb3Q&n=file-214-Thai-420.pdf&t=>